

„Pohľad vlády na ekonomiku sa dá zhrnúť tromi krátkymi vetami: Ak sa to hýbe, zdaňte to. Ak sa to hýbe aj naďalej, regulujte to. A keď sa to hýbať prestane, začnite to dotovať.“

Ronald Reagan

www.iness.sk/podporte

/iness.slovakia

/instituteINESS

/INESSinstitute

/iness.slovakia

Mesačník
MARKET FINESSe vydáva:

INESS – Institute of Economic
and Social Studies
Na Vršku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana

Dokázali sme to! A nielen to, dokázali sme to vo veľkom štýle! **Štvrtý ročník Ekonomickej olympiády prekonal všetky rekordy.** Zapojil sa do neho viac než dvojnásobný počet študentov v porovnaní s premiérovým ročníkom, zvládli sme online školské a prvýkrát kvôli lockdownu aj krajské kolá, a usporiadali sme krásne celoslovenské finále v bratislavskom hoteli Devín. Riaditeľka Ekonomickej olympiády Monika Budzák odvieďa so svojím tímom skvelú prácu a nás veľmi potešili reakcie účastníkov finále a ich sprevádzajúcich učiteľov na organizáciu a priebeh tohto podujatia, ktoré je vlajkovou loďou našich aktivít vo vzdelávaní. Už účasť vo finále je pre 50-tku finalistov úspech, veď posúďte: kvalifikovali sa doň spomedzi viac ako 8 500 stredoškôľakov z celého Slovenska! Tak ako v každej súťaži, aj v Ekonomickej olympiáde patrí sláva víťazom a česť porazeným. **Absolútnym víťazom štvrtého ročníka olympiády sa stal Daniel Baňár z Gymnázia v Nových Zámkoch,** druhé miesto obsadil Matej Sova zo Školy pre mimoriadne nadané deti a Gymnázia v Bratislave a tretie miesto zaujal Šimon Pekár z Bilingválneho gymnázia Milana Hodžu v Sučanoch. Viac o finále EO sa môžete dočítať nielen v texte [na strane 20](#), ale určite vám odporúčam vypočuť si aj **epizódu #52 nášho podcastu INESS na DNES,** v ktorom moja kolegyňa Inka Sečíková spovedá nielen víťazov, ale aj ostatných účastníkov, pedagógov či mojich kolegov, ktorí pre súťažiacich a ich sprievod pripravili počas finále EO mimoriadne zaujímavý sprievodný program. Podcast nájdete na všetkých podcastových a streamovacích platformách.

V tomto čísle Market FinessE nájdete množstvo textov, ktorými reagujeme na aktuálne dianie na Slovensku. Slovensko však nie je uzavreté laboratórium a ako súčasť EÚ podlieha slovenská legislatíva (a v poslednom období bohužiaľ predovšetkým daňová) nariadeniam z Bruselu. Takto sa nám napríklad **EÚ rozhodla zrušiť „neférovú“ výhodu, ktorú doteraz mali zásielky z tretích krajín nielen z cla, ale aj DPH.**

Zdanlivo malá zmena, ktorá však znamená drastické obmedzenie takýchto zásielok, predovšetkým z Číny. Viac kritiky na toto opatrenie sa dočítate v článku *A komu tím prospějete?! na strane 3.*

Európska komisia tiež predstavila návrh **Zákona o digitálnych trhoch** (The Digital Markets Act - DMA). Jeho cieľom je vytvoriť spravodlivé a konkurencieschopné digitálne trhy v EÚ. Tento cieľ chce dosiahnuť zavedením nových *ex ante* regulácií, ktoré sa budú automaticky vzťahovať na tzv. „strážcov“ (gatekeepers). „Strážcami“ majú byť veľké internetové platformy, ktoré splnia vybrané veľkostné kritériá. Viem, príliš abstraktné na to, aby to vzbudilo váš záujem. Je to však návrh regulácie, ktorá vážne ovplyvní fungovanie platforiem na internete a preto sme sa rozhodli využiť našu expertízu v tejto oblasti na napísanie medzinárodnej analýzy s názvom **Economic Analysis of Digital Markets Act** (Ekonomická analýza Zákona o digitálnych trhoch). INESS ako hlavný riešiteľ ju pripravil v spolupráci s 3 zahraničnými think tankmi (CETA z Českej republiky, LFMI z Litvy a IME z Bulharska). Poukazujeme v nej na nedostatky DMA a upozorňujeme na možné nezamýšľané dôsledky tejto regulácie. Okrem toho navrhujeme aj spôsob, ako upraviť navrhovaný postup regulovania internetových spoločností. Viac sa dočítate v texte [na strane 19](#). Publikáciu už stihol predstaviť hlavný autor - analytik INESS Róbert Chovanculiak na medzinárodnej odbornej diskusii organizovanej bruselským EPICENTER Network na tému: *Competing for consumers: What is the value of online platforms?* (Konkurencia o zákazníkov: Aká je hodnota online platforiem?).

Nech už trávite začiatok leta kdekoľvek, prajem vám čo najmenej chaotických vládnych epidemických opatrení, minimum štrku na hraničných prechodoch a príjemné a inšpiratívne letné čítanie,

Richard Ďurana

Obsah

Aj v ekonómii sú dezinformácie	3
A komu tím prospějete?!	3
S krízami rastie apetít politikov	4
Podstata socialistického myslenia	5
Otvorme debatu o reforme pozemkového fondu	6
Zo stratifikácie racionalizácia	7
Bude nemocnica na Rázsochách?	8
Je budúcnosť internetu decentralizovaná? Kto nedecentralizuje, ide proti nám!	9
Nedostatok čipov a dostatok riešení	11
Politické kanály alebo globálne inovácie?	12
Dve dôležité otázky, ktoré treba vyriešiť v súvislosti s 15 % minimálnou daňou	12
Nedostatok zdravotníckych pracovníkov	14
Apple a Google diplomy nezaujímajú	14
Bod za odvahu	16
Chýbalo viac experimentovania	16
Študentský dlh je problém aj na Slovensku	17
Koľko by stál deň voľna pre matky?	18
Nové publikácie	19
Ekonomická analýza Zákona o digitálnych trhoch	19
Podujatia	19
Diskusný panel k DMA	19
V tohtoročnej Ekonomickej olympiáde zvíťazil Daniel Baňár	20
EduFest 2021	22
INESS na júnovom Market Access	22
INESS na konferencii SK+MED 2021	22
INESS publikácie	23
INESS knihy	23

Aj v ekonómii sú dezinformácie

Róbert Chovanculiak

Denník N prebral tlačovú správu Thomson Reuters Foundation o štúdii Španielskej centrálnej banky, ktorá analyzovala vplyv skokového zvýšenia minimálnej mzdy v Španielsku. Táto správa však podáva vecne chybné a ideologicky pokrivené informácie o tom, čo ekonómovia v štúdii odhalili. A prispieva tak k šíreniu dezinformácii o ekonomických dopadoch zvyšovania minimálnej mzdy.

Tlačová správa hneď v úvode vytvára dojem, že závery štúdie podporujú „častejšie názory ekonómov, že rast minimálnej mzdy automaticky neohrozuje pracovné miesta, na rozdiel od všeobecného presvedčenia v 90. rokoch 20. storočia.“ Toto je však v priamom rozpore s tým, čo uvádzajú samotní autori štúdie. Tá je síce [v španielčine](#), ale vďaka AI prekladačom ako DeepL, sa do nej môžete začítať. Autori v nej uvádzajú, že **skokové zvýšenie minimálnej mzdy v Španielsku malo priamy negatívny dopad na ohrozené skupiny obyvateľstva**, čo je v súlade s tradičnými závermi o negatívnych dopadoch minimálnej mzdy. Autori píše o tom, že mladým ľuďom vzrástli ťažkosti pri hľadaní si prvej práce, vzrástol podiel zmlúv na čiastočný úväzok na úkor plného úväzku, poklesol počet odpracovaných hodín a starší ľudia častejšie prišli o prácu.

Následne sa v tlačovej správe sa píše o tom, že zvýšenie minimálnej mzdy prinieslo stratu 90 - 145-tisíc pracovných miest. Ide však o podhodnocovanie záverov štúdie. V nej autori píše, že v roku 2019 bolo v Španielsku 1,8 milióna pracovných miest v ohrozenej skupine. A na základe výskumu odhadujú, že skokové zvýšenie prinieslo čistú stratu pracovných miest na úrovni 6 - 11 percentuálnych bodov. Teda **kvôli minimálnej mzde nevzniklo alebo zaniklo spolu 98 - 180-tisíc pracovných miest**. Takto čítajú závery štúdie aj španielske noviny [The Local](#) v angličtine.

Zaujímavá však nie len faktická nesprávnosť, ale aj ideologická interpretácia. Strata pracovných miest či už na úrovni 90 - 145 alebo 98 - 180-tisíc je reálny problém. Minimálne stotisíc Španielov stratilo možnosť živiť sa prácou. To je pri prepočítaní na slovenské podmienky strata približne 10-tisíc pracovných miest za jeden rok. Pričom treba pripomenúť, že **za posledných 8 rokov rástla minimálna mzda na Slovensku výrazne rýchlejšie ako v Španielsku**.

Konkrétne 85 % verzus 46 %. Takže u nás môžeme očakávať ešte negatívnejšie dopady minimálnej mzdy. Takúto interpretáciu záverov štúdie podporujú aj iné médiá, ktoré hovoria o [zlyhaní španielskej minimálnej mzdy](#).

No a na záver sa v prebratej tlačovej správe píše o tom, že „Porovnanie rokov 2019 a 2020 je problematické, keďže v roku 2020 zasiahla Španielsko, podobne ako iné krajiny vo svete, pandémia nového koronavírusu.“ Čo vytvára u čitateľa dojem, že „pozitívne závery“ štúdie o vplyve minimálnej mzdy je ešte potrebné upraviť o príchod pandémie, že nebyť pandémie, namerali by ešte optimistickejšie výsledky. Keby si však autori tlačovej správy alebo tí, ktorí ju preberali, prečítali danú štúdiu, tak zistia, že sa v nej explicitne píše, že autori skúmali len rok 2019. Dokonca uvádzajú, že pandémia, ktorá začala v roku 2020 **by pravdepodobne ešte zvýraznila negatívny vplyv minimálnej mzdy**.

Minimálna mzda je emotívna téma. Burcovanie za jej zvyšovanie a trivializovanie jej negatívnych dopadov prináša podobné [lacné body](#) ako nadávanie na Rómov či imigrantov. O to dôležitejšie je v médiách správne interpretovať a neskresľovať závery rôznych štúdií a zasadzovať ich do kontextu. Áno, existujú štúdie, ktoré nachádzajú žiadny alebo mierny dopad mierneho zvyšovania minimálnej mzdy. Dôležité však je, že na každú takúto štúdiu nájdete množstvo iných štúdií, ktoré prichádzajú k pesimistickejším záverom. A tie majú, bohužiaľ, pre slovenskú realitu s veľkými regionálnymi rozdielmi, s problémami s dlhodobou nezamestnanosťou a extrémne vysokým rastom minimálnej mzdy počas posledných rokov, jednoducho vyššiu relevanciu. Fajnsmekrov, ktorých téma svetových analýz minimálnej mzdy zaujíma viac, môžeme [odkázať na publikáciu](#), ktorá sa touto témou zaoberá.

Denník N, 1.7. 2021

A komu tím prospějete?!

Martin Vlachynský

Zrušenie daňovej výnimky na drobné zásielky bude pre spoločnosť čistou stratou.

V klasikej československej komédii *Postřižiny* nosí Jiří Schmitzer filmovej manželke Magde Vášáryovej zo svojich ciest vždy nejaký drobný darček, ktorý v rámci veselého víťacieho rituálu ona hľadá po vreckách.

Na túto scénu som si vždy spomenul, keď mi v schránke pristál balíček z Číny. Aj v mojom prípade to boli vždy drobnosti. Raz sada na šitie (drobné opravy odevov v kancelárii zvládam!), inokedy držiak na mobil. Neraz mi páreurová drobnosť zachránila desiatky, možno stovky eur. Napríklad nové tlačidlá na sťahovanie okien v mojom aute stáli asi 7 dolárov a slúžia dodnes. Podobne tak emulátor obsadenosti sedadla, ktorý zachránil sedačku pred výmenou.

Toto balíčkové eldorádo bolo možné vďaka tomu, že drobné zásielky z tretích krajín mali výnimku nielen z cla, ale aj z DPH. Ako už asi viete, tento stav končí. EÚ sa rozhodla zrušiť túto „neférovú výhodu“. De facto to znamená drastické obmedzenie takýchto zásielok. Jednoduché colné vyhlásenie ktorým nás utešujú je oxymoron. Colné konanie je azda najbyrokratickejší proces na svete a ak ho spojíte s elektronickým občianskym, kde tri štvrtiny času strávite súbojom s večne miznúcimi certifikátmi a polofunkčnými aplikáciami, tak vás chuť hrať sa hodinu s dvojdollárovou zásielkou rýchlo prejde.

Ale aspoň som dostal príležitosť pozastaviť sa nad celou plejádou absurdností, ktoré tento príbeh prináša. Na jednej strane je to kafkovské „poriadok musí byť“! Byrokrat ako ťažný vôl naplňa zákon a neobzerá sa na reálny dopad jeho rozhodnutí na svet. Reči o „férovosti“ sú nezmysel. Absolútna väčšina tých dovážaných vecí a vecičiek bude do EÚ naďalej putovať z Číny, akurát budú predražené o služby spojené s byrokraciou preclievania, medziskladov a marží sprostredkovateľov. Časť tovaru zmizne úplne, takže miesto čínskych tlačidiel si do auta možno nabudúce budem musieť kúpiť originálny, 40-krát drahší diel.

Na druhej strane budeme mať v EÚ tisíce colníkov a daňovákov, ktorí budú spracovávať colné a daňové vyhlásenia na sady čínskych nitiek v hodnote 99 centov. Milióny hodín kopania a zahrabávania jám štátnymi zamestnancami, ale aj nešťastnými zákazníkmi. Koľko liekov na rakovinu sa miesto toho mohlo vynájsť! Ale viete čo? Zvýši sa vďaka tomu HDP. Áno, aj práca colníka sa tam ráta. Aj práca ITčkárov, ktorí vytvárali preclievacie portály po celej EÚ. Produkt bol štatistiky vytvorený, ale blahobyť občanov znížený.

Čo už, život bez plastových ázijských cinglárátok si viem predstaviť. Najviac ma ale zamrzí, že miesto hľadania cesty ako rozšíriť slobodu globálneho obchodu, toho úžasného nástroja na tvorbu blahobytu, ako uľahčiť prechod tovarov cez hranice, EÚ prišla so spôsobom, ako ho priškrtiť. Mne už len ostáva použiť slová druhého filmového klasika: A komu tím prospějete?!

Postoj, 27.6. 2021

S krízami rastie apetít politikov

Radovan Ďurana

Ľudovít Odór, bez ktorého si fiškálnu zodpovednosť na Slovensku nevieme predstaviť, označil v diskusii otázku konsolidácie už v roku 2022 za treťoradý problém. Z analytického pohľadu má, samozrejme, pravdu. Jednoročný deficit 10 % HDP je nič oproti permanentnému dvoj- až päťpercentnému deficitu

dôchodkového systému pri klesajúcom počte pracujúcich. Nezrušenie stropu, ktorý fixuje vek odchodu do dôchodku, môže znamenať krach verejných financií ako celku, kým jednoročný deficit dokáže napraviť prvá zodpovedná vláda.

Lenže tento pohľad ignoruje politickú realitu Slovenska. Nedávno schválený Program Stability opisuje uplynulých desať rokov veľmi presne: „Konsolidácia dlhu v predchádzajúcej dekáde nebola postačujúca. Dlž sa od kulminácie v roku 2013 podarilo znížiť do roku 2019 len približne o štvrtinu pokrízového nárastu.

Dôvodom je najmä to, že prebytkové hospodárenie sa nepodarilo dosiahnuť ani pri solídnom hospodárskom raste.“ Pracovníci ministerstva však nedoplnili dôležitú vetu. Dlž neklesol napriek tomu, že daňovo-odvodové príjmy vzrástli z predkrízových 29 na priemerne 34 % HDP v posledných rokoch. Stručne povedané, ani zásadné zvýšenie daňových príjmov nedokázalo držať tempo s výdavkami.

Väčšina ekonómov tento príbeh redukuje na potrebu zaviesť takzvané výdavkové limity. S limitmi sa nedá nesúhlasiť, ale nesmieme podľahnúť opakujúcemu sa omylu. Prenesenie existujúcich pravidiel výdavkových limitov z iného štátu na Slovensko nestačí. Preniesť by bolo treba aj politickú kultúru a všade vo svete sa ukazuje, že zvlášť tá škandinávská akosi funguje len tam, kde je stále zima, a ľudia veria zmluvám viac ako svojim príbuzným.

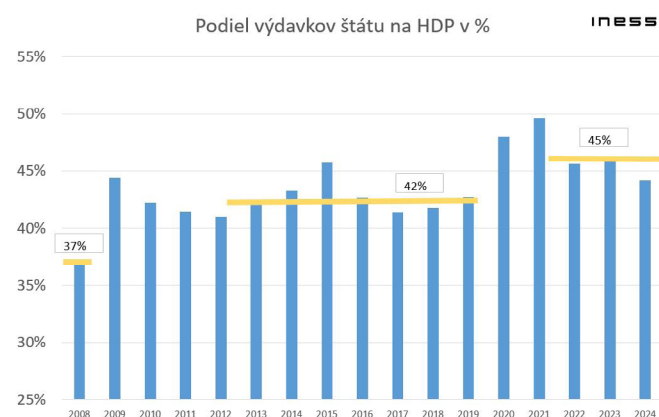
Slovenský parlament v roku 2019 schválil na rok 2020 rozpočet s nekrytými výdavkami za viac ako jednu miliardu eur. Nasledujúci rok už nový parlament, čeliaci rekordnému deficitu, schválil viaceré nové sociálne dávky, ktoré nikto z odborníkov nenavrhol. Tehotenské, zvýšenie vianočných príspevkov k dôchodku či ústavou garantované zavedenie rodičovského bonusu.

Na Slovensku máme k populizmu vo výdavkoch extrémne blízko. Naopak, to, čo „nám“ nejde, je vracanie výdavkov do pôvodných koľají. Kým ešte v roku 2008 boli výdavky štátu na úrovni 37 % HDP, kríza ich vystrelila nahor a už sa nikdy nevrátili nazad. Zato sme dostali hromadu sľubov, ako sa výdavky budú „normalizovať“.

V roku 2015 predpokladala vláda na rok 2017 výdavky 34,9 %, skutočnosť bola 41,4 % HDP. V roku 2017 predpokladala vláda na rok 2019 výdavky 37,6 %, v skutočnosti boli 42,7 %. Konsolidácia výdavkov (ich zníženie v pomere k HDP oproti predkrízovému stavu) nikdy nenastala. Zvyšovanie výdavkov pritom neznamenal investície do budúcnosti, ale najmä neefektívnu spotrebu.

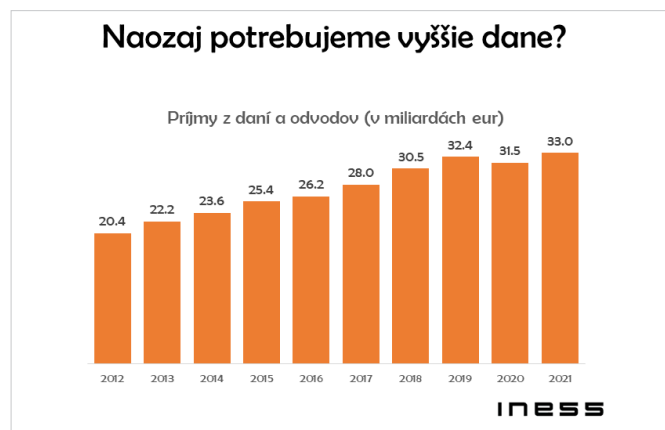
Teraz musí byť každému jasné, prečo je súčasný vysoký deficit problém. Nejde o to, aký je jeho efekt na dlh z dlhodobého hľadiska, ale o to, že zvyšuje celkovú úroveň výdavkov, za ktoré nedostávame adekvátnu protihodnotu. Vláda si, bohužiaľ, aj s podporou niektorých ekonómov schválila pohodlný rozpočtový rok bez škrtania aj na rok 2022. Pred voľbami škrtanie už, samozrejme, nikto neočakáva a my zároveň vidíme, že v rámci koalície sa rozbehla rozdávací „súťaž“, či rodičovský bonus bude drahší ako zvýšené prídavky na dieťa.

Vysoké deficity odklepnuté bez akejkoľvek diskusie nás na konci tohto volebného obdobia veľmi pravdepodobne vo výdavkoch posunú zo 43 na 45 % HDP. Úplne zbytočne, vzhľadom na to, že ročne máme dostávať z plánu obnovy jedno až dve percentá HDP na investície. Takéto populistické zvyšovanie výdavkov musí prekážať aj fanúšikom silného štátu.

A ako to súvisí udržateľnosťou dlhu? Na financovanie vysokých výdavkov potrebujete zvyšovať dane. Vybrať dodatočné dve percentá HDP na daniach nie je vôbec jednoduché. Môžete to dosiahnuť napríklad tak, že zvýšite sadzbu DPH z 20 na 30 percent alebo daň z príjmov fyzických osôb na 31 percent (!). A to sme len pri riešení súčasného deficitu, nie pri riešení udržateľnosti dlhu. Na tento účel potrebujeme generovať prebytky rozpočtu.

Tie štátna správa nevie vytvárať šetrením, stačí sa pozrieť na implementačnú správu ÚHP. Využitých desať percent potenciálu úspor, ktoré boli pritom vypočítané s ohľadom na to, aby kontrolované ministerstvá neprepadli depresii. Dočasne štát dokáže nejaké výdavky zmraziť, ale ťažisko konsolidácie bude opäť na zvyšovaní daní. Na Slovensku máme stále nedostatok bohatstva, ktoré by ponúkalo „ľahký“ daňový cieľ. Nemáme severský plyn, ropu, vietor či more, ale, naopak, státisíce dlhodobo nezamestnaných ľudí. Na využitie tohto ľudského potenciálu však zvyšovanie výdavkov nesmeruje a rast daňového zaťaženia ho výrazne komplikuje.

Vysoký deficit tento aj budúci rok predstavuje zásadný problém aj pre dlhodobú udržateľnosť, preto by mal byť dôležitou súčasťou diskusií. Nie je totiž jedno, či pre udržateľnosť zvyšujete dane pri 30- alebo 40-percentnom daňovom zaťažení. Pri vyššom zaťažení sa dodatočné dane vyberajú „ťažšie“ a negatívne vplyvy vysokých daní na ekonomický rast sú výraznejšie. Navyše v situácii, keď vieme, že za vyššiu cenu nedostaneme vyššiu kvalitu verejných výdavkov, ale viac vplyvu politikov na naše životy a menej zdrojov na vlastné potreby.

Denník N, 1.6. 2021

Podstata socialistického myslenia

Martin Vlachynský

„To je čistý sociál!“ Tak znie typická reakcia pravicového, klasicko-liberálneho, či libertariánskeho spektra verejnosti na rýchlo sa množiace nápady ohľadom zvyšovania daní, obmedzovania pohybu, či narušania súkromia štátnymi inštitúciami.

Rozdiel medzi socialistickým a trhovým myslením však zďaleka nespočíva len vo výške daní a ostnatosti drôtu na hraniciach. Nedávno to na Twitteri vystihol český ekonóm Jiří Nohejl, ktorého si dovoľm parafrázovať: Socialistické uvažovanie nevyplýva primárne z predstavy o potrebe zvyšovania daní, ale z neschopnosti predstaviť si iné modely budovania infraštruktúry a služieb, ako cez daňový systém.

Celá naša krajina je popretkávaná službami a infraštruktúrou platenou z daní a spravovanou politicky. Väčšinou je terčom vtipov a sťažností občanov-klientov (vlastne pardon, „stránok“). Napriek tomu je v nás hlboko zakorenená predstava, že „takto to musí byť“. Dokonca aj keď sa viac-menej historickou náhodou v nejakom „štátnom“ sektore objaví súkromný poskytovateľ (železnica, nemocnice, teplárenstvo...), je vnímaný ako narušiteľ zabehaných poriadkov, ktorý si tam prišiel niečo ukradnúť, „vysať“, nie poskytovať služby zákazníkom. Napriek tomu, že väčšina „typicky štátnych“ služieb kedysi začala ako súkromná.

Za socialistické myslenie platíme horšími službami, zaostalou infraštruktúrou, menším blahobytom. Napríklad také očkovanie proti C-19. Američan sa dnes môže nechať

bez objednania zaočkovať v supermarketoch Walmart popri nákupe koly. Na Slovensku sa usmerňujú davy ľudí megafónom, na sociálnych sieťach si vymieňame rady, keď nám nechodí SMS na druhú dávku a vláda dlhé mesiace laboruje nad tým, či láskavo povolí očkovanie vo firmách. Všetci sme akosi prijali za samozrejmé, že o takejto dôležitej a gigantickej akcii budú rozhodovať politici a úradníci, ktorí majú inak problém obstaráť načas aj toner do tlačiarne.

Našťastie, realita na socialistické myslenie neustále útočí. Napríklad pred pár dňami líder v oblasti balíkových služieb ohlásil zámer v obciach nad 1500 obyvateľov nainštalovať svoje balíkové boxy, ktoré budú slúžiť na prijímanie aj odosielanie zásielok. Nielen do iného boxu, ale aj na adresu a dokonca aj do Českej republiky a neskôr do celého sveta. To, čo vymysleli úradníci pod názvom „univerzálna poštová služba“ a čo dnes treba draho dotovať bude mať zrazu komerčnú (a verím že užívateľsky oveľa prívetivejšiu) alternatívu. Svet pošty, dopravy, zdravotníctva, poľnohospodárstva, energetiky a ďalších odvetví by bez socialistického myslenia vyzeral úplne inak.

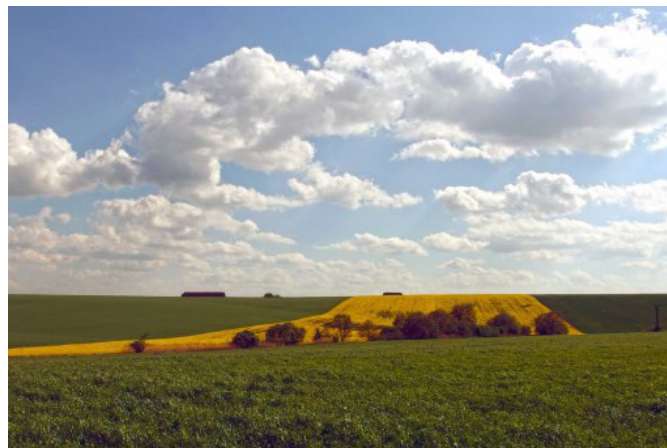
HN, 7.6. 2021

Otvorme debatu o reforme pozemkového fondu

Monika Budzák

Politika je zložitý remeslo a verejnosť ju zväčša vníma povrchno. Výskumy, výsledky volieb ale aj obyčajné internetové diskusie napovedajú, že voliči len málokedy poznajú agendu a schopnosti svojich volených zástupcov.

Stačí len niekoľko protikorupčných vyhlásení a sympatický úsmev a volič sa rozhodne. Žiaľ, tento scenár sa opakuje na celom svete a nezamýšľaným dôsledkom je, že kvalita politických návrhov a rozhodovania upadá. Poľnohospodárstvo nie je výnimkou a udalosti posledných dní sú toho dôkazom.

Slovenský pozemkový fond (SPF) je smutne známy viacerými kauzami. Už druhý minister musel kvôli problémom v tejto inštitúcii opustiť svoje kreslo. Demisia ministra sama o sebe však zázračné zlepšenie neprinesie ani teraz. SPF spravuje štátnu pôdu a pozemky tzv. nezistených vlastníkov. Spolu takmer 700 000 hektárov. Každý štvrtý hektár ornej pôdy na Slovensku je pod správou SPF.

Z toho takmer 450 000 hektárov SPF prenajíma na poľnohospodárske účely. Sú to významné plochy, ktoré by mali byť spravované transparentne a efektívne.

V praxi to, žiaľ, vyzerá úplne inak. Odhliadnime nateraz od korupčných škandálov SPF. Aj mimo týchto podozrení je totiž fungovanie pozemkového fondu na zamyslenie. Jeho zamestnanci nemusia vybavovať žiadosti podľa zákonom stanovených lehôt, keďže sa naň nevzťahuje správny poriadok. To znamená, že akákoľvek žiadosť, či už ide o stavebné povolenie pri výstavbe rodinného domu, vecné bremeno či veľký investičný projekt, môže byť vybavená o mesiac, o rok alebo aj o niekoľko rokov. Takéto fungovanie brzdí farmárov, obce, bežných občanov a investorov. Reálne sa tak môže stať, že projekt obecnej kanalizácie z eurofondov za 200 000 eur nevyjde, lebo vyjadrenie SPF nedorazí včas, farmár nezainvestuje do rozšírenia svojho podniku, lebo stanovisko od SPF je neisté alebo cyklotrasa spájajúca obce sa nedobuduje, lebo jej časť prechádza cez štátne pozemky. Paradoxne to pôsobí najmä preto, že štátne vlastníctvo brzdí projekty vo verejnom záujme.

Ako zlepšiť fungovanie SPF? A čo takto ho nezlepšovať vôbec a SPF v dnešnej podobe jednoducho zrušiť? Vlastníctvo štátnej pôdy by napríklad mohli prebrať obce, ktoré okolie poznajú najlepšie a sú v kontakte s miestnymi poľnohospodármi – za predpokladu jednoznačne rozdelených kompetencií a financovania. Samozrejme, znamenalo by to viac úloh pre obce, ktoré ale zároveň majú viac motivácií konať v súlade s rozvojom obce a krajiny, ktorá ju obklopuje. Pôda nezistených vlastníkov by ostala v správe SPF, kde by bolo základnou úlohou aktívne riešenie vlastníctva. Debata by sa ale mohla uberať aj odvážnejším smerom.

V roku 1992 vznikla v Nemecku BVVG (Spoločnosť na zhodnocovanie a spravovanie pôdy), ktorá má za cieľ sprivatizovať všetky poľnohospodárske a lesné pozemky bývalého východného Nemecka do roku 2030. Jej úloha, ktorá v ušiach mnohých Slovákov znie možno kontroverzne, znamená funkčnejší trh s pôdou. Pozemky sa dostávajú tam, kde je ich ekonomické zhodnotenie najlepšie. Inšpiráciou pre Slovensko by mohol byť hlavne postup prenajímania a predaja pôdy. Pozemky ponúka na svojom webe formou dražby a pôdu získa záujemca s najlepšou cenou. Tak spoločnosť zabezpečuje, že pôdu prenajíma za trhové ceny, dodržiava podmienky hospodárskej súťaže a nejde o nedovolenú štátnu pomoc, ktorá je v EÚ monitorovaná. 80 % z prenajímaných plôch dostanú do správy miestni farmári.

Obava z pozemkových žralokov teda nie je na mieste – priemerná veľkosť predaného pozemku bola okolo 6 hektárov, čo pre veľkých investorov nie je až taká atraktívna výmera. Proces prenajímania a predaja pôdy prebieha transparentne a priestor pre „všimné“ úradníkom je aj kvôli aukciám podstatne nižší. Poľnohospodársku pôdu podľa zákona uvoľňuje aj na chránené územia – za svoje pôsobenie tak bezodplatne previedla 65 000 hektárov a ďalších vyše 24 000 ha predala na účely ochrany prírody. To je len jeden príklad efektívnejšieho fungovania, ktorý diskusiu o lepšom SPF len otvára.

V budúcnosti by sa reforma SPF nemala zameriavať „len“ na odstránenie korupcie. Aby korupcia nevznikala, je nutné zjednodušiť procesy nakladania s pôdou.

Očakávanie, že prevody pozemkov budú prebiehať legálne, keď je spleť legislatívy zložitá, pôda extrémne rozdrobená a fond komunikuje pomaly, je aj trochu naivné. Nastal čas pozrieť sa na Slovenský pozemkový fond bližšie a zaradiť jeho reformu nielen medzi priority Agrozertu, ale celej vlády. Tak, aby jeho fungovanie neohrozila už žiadna politická nominácia.

Agrobiznis, 3.6. 2021

Zo stratifikácie racionalizácia

Martin Vlachynský

Nebyť pandémie, nemocničná sieť by spolu s liekovou politikou patrila ku dvom najvýznamnejším témam minulého aj tohto roka. Nemocnice sú fyzicky najviditeľnejšou časťou zdravotníctva a voliči stav zdravotníctva často posudzujú práve podľa nich. Najmä v štátnych nemocniciach sa generuje dlh kapitálový (odložené investície) aj finančný. Šesť kôl oddľžovania stálo za posledných 20 rokov cez tri miliardy eur. To je veľa aj v optike dnešnej doby, keď politici „miliardami zadarmo“ hádžu naľavo-napravo.

Počas minulej vlády vznikol plán s podivným názvom – stratifikácia nemocníc. Vo vláde, v ktorej dlhodobo absentovali akékoľvek reformy čohokoľvek, to bol tak trochu zjav. Reforma pripravená nie politrukmi kdesi v potemnenej vinárni, ale v spolupráci IZP, zahraničných konzultantov, široko diskutovaná a len s veľmi ľahkou kritikou zo strany opozície či tretieho sektora. Tak aj dopadla – zarezaná vlastnou stranou spolu s ministerkou.

Od demisie ministerky Kalavskej ubehlo 17 mesiacov a my tu máme odvtedy už tretieho ministra zdravotníctva. S novým voňavým plánom reformy nemocníc (nadstranícke adopcie nápadov v politike nikdy neleteli), ale v princípe takým istým. Minister vyzerá, že to myslí vážne a na vážnosti mu dodáva Plán obnovy. Nebude reforma, nebudú peniaze na mŕňanie. Takže rozkazy sú dané.

Dobré je, že minister reformu prezentuje ako súčasť budovania „nároku“. Teda časovej, priestorovej a obsahovej definície toho, čo si ako poistenec za svoje zdravotné odvody kupujem. Otvorene sa hovorí o redukcii akútnych lôžok.

Tiež fajn – prerastená lôžková sieť je drahá, neefektívna finančne aj kvalitatívne. Kvantá lôžok sa neukázali byť zásadnou výhodou ani počas pandémie, nemocnice kolabovali pod nedostatkom personálu a biedneho nadregionálneho manažmentu toku pacientov, nie kvôli nedostatku miestností s posteľami.

Do tretice, dobré je, že sa ráta s výrazným posilnením dlhodobej starostlivosti. Problém dlhodobej starostlivosti je ako ľadovec v dráhe Titanicu – vidíme ho, ale ešte si plne neuvedomujeme, čo spôsobí, lebo hudba hrá. Toto sú ale známe fakty, opakované dookola aj počas diskusie o stratifikácii. A keďže politici vedia svoje nápady pochváliť aj sami, pozrime sa radšej na riziká reformy.

Prvé riziko pracovne nazvem „betónovanie“. Jednou z deforiem po roku 2006 bolo vytvorenie širokej minimálnej/pevnjej/koncovej siete, ktorá výrazne obmedzila selektívny kontraktng poistovní, kľúčový nástroj slovenského systému na dosahovanie efektívnosti. Pokiaľ Lengvarského racionalizácia zafinuje sieť nie na úrovni potrieb (počet lôžok, oddelenia, služby) ale na úrovni inštitúcií (konkrétni poskytovatelia), zabetónuje tak poskytovateľov v systéme, garantuje lokálny monopol a odstráni akýkoľvek tlak na efektívnosť a kvalitu. Konkurencia musí fungovať ako medzi jednotlivými nemocnicami, tak aj medzi typmi riešení (čo je dnes typická lôžková služba, môže byť o päť rokov ambulantná). Chuť betónovať už ministerstvo ukázalo novým zákonom, ktorého cieľom je pomocou akejsi rozhodovacej komisie zabetónovať výdavky v jednotlivých sektoroch zdravotníctva.

Ďalšie riziko je politické. Nie je snád' tlačovky, na ktorej by predstavitelia ministerstva hlasno na všetky strany neupozorňovali, že reforma „neznamená zatváranie nemocníc!“. No nemocníc možno nie, ale oddelení áno. A to bude politicky bolieť. Aktuálne sme si mohli všimnúť veľký krik, ktorý vyvolalo rozhodnutie zavrieť pôrodnicu v Piešťanoch. Trvalo presne jeden deň. Peniaze z fondu obnovy sú samozrejme veľké lákadlo, ale neznamená to, že reforme sa v procese nedajú vytrhať všetky zuby.

Je tu aj viacero ďalších rizík. Napríklad že reforma odvedie pozornosť od iných dôležitých vecí. V dlhodobej starostlivosti je vytvorenie lôžkových zariadení ten najjednoduchší krok (opäť betónovanie), kľúčové ale bude vytvorenie komplexných zdravotno-sociálnych služieb a schopnosť získať dostatok personálu.

No moja hlavná výtkka reforme je rovnaká ako pred dvoma rokmi pri stratifikácii. Nástroje na automatickú racionalizáciu systému boli vytvorené už pred 15 rokmi. S nimi nárok, selektívny kontraktng poistovní a konkurencia poskytovateľov. Ak by neboli legislatívne zmrzačené, nemuseli by sme sa tu o žiadnej reforme baviť, „reforma“ by sa diala sama a priebežne. Podstatné je rozhybať tieto nástroje. Snahy ministerstva o reformu sú chvályhodné, ale akýkoľvek systém postavený na excelovskej tabuľke ministerstva bude pri troche šťastia „racionalný“ nanajvýš pár rokov a následne sa opäť rozsype. Pretože svet sa mení, zdravotníctvo sa mení, pacienti sa menia. Pokiaľ si toto ministerstvo neuvedomí, dlhodobé zlepšenie v zdravotníctve očakávať nemožno.

SME, 1.6. 2021

Bude nemocnica na Rázsochách?

Martin Vlachynský

Bory, alebo Rázsochy? Alebo radšej oboje? Prečítajte si prepis rozhovoru Z prvej ruky pre RTVS.

Štefánia Kačalková: „Ak sú teda v hre dva varianty, aké sú plusy a mínusy v prípade, ak sa dostavajú Rázsochy, a aké v prípade, ak štát odkúpi od Penty nemocnicu na Borocho?“

Martin Vlachynský: „V posledných rokoch, kedy sa hovorilo o projekte Rázsoch, zaznelo z úst rôznych predstaviteľov štátu, ale aj odbornej obce pomerne široké spektrum predstáv o tom, čo by táto nemocnica mala spĺňať, koľko by mala mať lôžok, aké by tam mali byť možnosti výučby a podobne. Je však ale otázka, nakoľko sa takéto predstavy, alebo nakoľko je možné takéto predstavy zosúladiť s realitou, pretože, samozrejme, výstavba Rázsoch bude stáť veľa peňazí, tristo-štyristo miliónov možno, bude trvať ešte určite pomerne dlhú dobu, rok 2024 je už dávno pasé ako rok dostavania tejto nemocnice, bude to niekoľko viac rokov. Zároveň v tej dobe už s veľkou pravdepodobnosťou bude fungovať súkromná alternatíva, ktorá získa nemalý počet lekárov, sestier a iných pracovníkov. Čiže už samotné možnosti mať paralelne tieto dve nemocnice sú do istej miery obmedzené. Preto je, samozrejme, normálne sa pýtať nahlas, či má zmysel mať dve nemocnice a či by štát nejakým spôsobom nemal hľadať alternatívu v tom, že sa dohodne so súkromným investorom na tom, aby jeho nemocnica plnila aj niektoré predstavy štátu.“

Tam sú, samozrejme, ďalšie prekážky. Za prvé, štát si musí tie predstavy nejak konkrétne nadefinovať a musia byť realistické, aby to aj pre toho súkromného prevádzkovateľa dávalo zmysel. Čiže ja si viem predstaviť výhody-nevýhody oboch riešení, ale otázne je, čo, nie, že čo si predstavujeme, ale aká bude realita. A ja si trochu myslím, že tá realita samostatných veľkých Rázsoch sa pomaličky zase vzdáva.“

Štefánia Kačalková: „V zdravotníctve vždy chýbali peniaze, je to taký nešťastný rezort, nemocnice sú v zlom stave v regiónoch a platy zdravotných sestier sú úplne zlé, ako samy hovoria, lekári sa tiež sťažujú. To financovanie či už dostavby Rázsoch alebo odkúpenie nemocnice na Borocho, ktorú momentálne stavia finančná skupina Penta, bude mať štát dosť peňazí?“

Martin Vlachynský: „To, že v zdravotníctve nie sú peniaze, je už taký evergreen na Slovensku, ale v zdravotníctve, v tej verejnej časti, okolo šesť miliárd eur, čo je nemalá suma. Na Slovensku máme skôr problém s tým, že nie je jasne zadefinovaný rozsah zdravotníctva, nie sú jasne zadefinované nároky, chýba tam efektívnosť narábania s týmito prostriedkami. Čiže, pokiaľ budú jasne zadefinované priority, čo štát chce, aké má ciele, akým spôsobom ich chce dosiahnuť, tak, samozrejme, zdroje sa môžu aj na takýto projekt nájsť, ale samozrejme, malo by to byť v rámci nejakého širšieho systému, že toho, čo sa očakáva od nemocničnej starostlivosti, čo sa očakáva od ambulantnej sféry.“

Chystá sa výstavba nemocnice v Martine, veľká rekonštrukcia nemocnice v Banskej Bystrici, pravdepodobne v blízkej budúcnosti rekonštrukcia nemocnice v Ružinove, čiže tých projektov je veľa. A je dôležité, aby to neboli len také ako politické billboardy pre dnešných a budúcich politikov, ale aby to bolo súčasťou nejakého logického systému, k čomu napríklad patrí aj racionalizácia siete nemocníc, ktorú síce už znovu ohlásili, ale je veľmi otázne, či sa to tejto vláde podarí dotiahnuť do konca. Čiže pre mňa to v prvom rade nie je otázka peňazí, na splácanie nejakého PPP projektu by sa zdroje našli. Je to otázka toho, či to bude zase len nad rámec všetkého ostatného, čo je tu dnes, alebo sa podarí ten systém vyladiť tak, aby bolo možné tento projekt či už súkromnej, alebo pološtátnej, alebo štátnej nemocnice financovať z ušetrených zdrojov a nie z dodatočných, pretože pri dnešnom obrovskom deficite, samozrejme, nie je realistické očakávať, že ešte nad rámec všetkého pribudnú nejaké nové zdroje. Čo sa týka Plánu obnovy, myslím si, že nie je realistické financovať z toho vlastne projekt, ako sú Rázsochy, pretože Plán obnovy má pomerne jasne daný časový rámec, kedy musí byť uskutočnený.“

Štefánia Kačalková: „Samozrejme. Stále, aj keď už máme druhého ministra za tejto novej vlády po voľbách, tak stále vlastne nie je isté, či toto alebo toto. Ako vnímate to, že sa to tak dlho naťahuje a že vlastne ten bežný občan, ktorý potrebuje tú zdravotnú starostlivosť aj špičkovú nemocnicu, dodnes nevie, čo bude?“

Martin Vlachynský: „Toto je typický problém politického riadenia akéhokoľvek sektora. Kým súkromný investor pozerá výhľadovo mnoho rokov dopredu, či investícia dáva zmysel, ako investícia zapadá do nejakého prostredia, politici väčšinou pozerajú výhľadovo do najbližších volieb. V prípade niektorých sektorov, ako je napríklad zdravotníctvo, ale napríklad aj školstvo, tak ten výhľad politika býva ešte kratší, pretože na Slovensku za posledných pätnásť rokov nemal minister alebo ministerka zdravotníctva životnosť dlhšiu ako dva roky, väčšinou to bolo okolo pätnásť až osemnásť mesiacov. No a pokiaľ sa takto často menia lídri v tom sektore, tak, samozrejme, nemožno očakávať, že tam bude nejaká mnohoročná vízia, ktorá sa bude naplňať.“

V podstate celá verejná časť slovenského zdravotníctva je len o naháňaní aktuálnych problémov práve tu, práve teraz a predstavovaní nejakých vágnych výziev, že toto vybudujeme, toto sa postaví, ale neexistuje tam reálna motivácia, reálny záväzok budovať investície, ktoré majú dlhší časový horizont, ako je dva- tri roky, ale povedzme aspoň päť, šesť, sedem, osem rokov.“

Štefánia Kačalková: „Bývalý minister zdravotníctva, ktorý ale bol na tejto stoličke krátko, Tomáš Drucker, dnes hovoril, že aj keby sa teda postavili Rázsochy, a teda Penta by mala svoju nemocnicu veľkú, ktorá je už naozaj takmer hotová, tak že vraj bolo by lekárov, pretože mnohí absolventi odchádzajú a takto by sa rozmiestnili do tých dvoch nemocníc. Nebol by teda problém s tým personálom?“

Martin Vlachynský: „Na jednej strane nové nemocnice môžu byť lákavé, čiže ľudne môže sa stať, že oni napríklad nasajú tých lekárov buď z regionálnych nemocníc v rámci Slovenska, alebo možno sa im podarí získať aj nejakých spoza hraníc, napríklad z Moravy. Skôr sa obávam, že tu ani nie je tak problém lekárov, tu je problém zdravotných sestier a nižšieho zdravotníckeho personálu, kde budeme čeliť zásadným problémom oveľa skôr, oveľa rýchlejšie, pretože tam tá situácia je o dosť horšia ako v prípade lekárov.“

Štefánia Kačalková: „Dá sa hovoriť iba hypoteticky, ale už ste dnes vyslovili, že do roku 2024 sa určite nestihnú, ak by sa mali stavať Rázsochy, postaviť. Vieme si predstaviť z vášho ohľadu analytika, že kedy by sme mohli mať teda my občania tú novú nemocnicu, veľkú, nemocnicu tretieho tisícročia?“

Martin Vlachynský: „No, viete, keby ste sa túto otázku spýtali niekoho v osemdesiatych rokoch, keď sa nalial prvý betón do tých pôvodných Rázsoch, asi nikto by vám nepovedal, že tá stavba bude trvať tridsaťpäť a viac rokov. Čiže aj z môjho hľadiska dávať akýkoľvek odhad, no, technicky sa to dá postaviť, môžeme sa pozrieť na Bory, vidíme, že technicky sa to dá postaviť za pár rokov, povedzme päť-šesť rokov. V prípade štátu ale je tam zdĺhavé verejné obstarávanie, sú tam zmeny, zmeny, vlastne strategicky tým, ako sa menia ministri, tak každý tam chce priniesť nejakú svoju predstavu, ako by to malo vyzeráť, sú tam rôzne záujmové tlaky, pretože máme tu aj iné nemocnice. Čiže netrúfam si povedať, ale určite sa bavíme v rádoch päť plus, až skôr osem plus rokov.“

RTVS, 2.6. 2021

Je budúcnosť internetu decentralizovaná? Kto nedecentralizuje, ide proti nám!

Róbert Chovanculiak

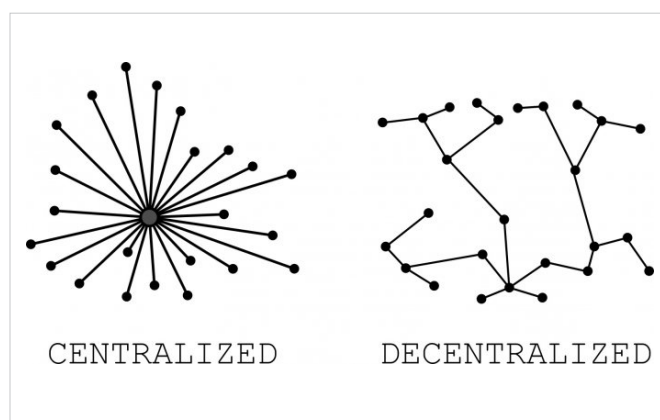

Keď som začal písať tento text, bola cena Bitcoinu viac ako 60 tisíc USD, keď som ho šiel publikovať, pohybovala sa na polovičných úrovniach. Takéto cenové výkyvy smerom hore a dole pravidelne spúšťajú vášnivé diskusie okolo rôznych decentralizovaných služieb.

Krypto-pamätníci si ešte určite spomenú ako malo byť všetko na blockchaine. Od [čokoládovní](#) cez [vysokoškolské diplomy](#) až po sadenie stromov. Následný boom bol okolo ICO (Initial Coin Offering) – decentralizovaného investovania do rôznych krypto-projektov. Väčšina [skončila neslávne](#). Posledný boom sa točí

okolo NFT (Non-fungible token) – decentralizovaného predaja umenia. V zásade ide o podobný princíp tokenizovania ako pri ICO, len namiesto jedinečného podielu v nejakom projekte si kupujete jedinečný odkaz digitálneho záznamu napríklad v podobe JPG obrázku od nejakého umelca. **Môžete si to predstaviť ako notársky overený originál fotografie s dátumom a podpisom autora, ktorej dokonalú kópiu má hocikto doma.** Pre niekoho nezmyselné mrhanie peniazmi, pre iného zberateľský poklad.

Takéto vlny nadšenia okolo decentralizovaných riešení vždy spustia otázky ohľadom budúcnosti internetu. **Je budúcnosť internetu decentralizovaná? Ťažko povedať, čo bude.** Ale niektorí ľudia vedia, čo by malo byť. A malo by byť viac decentralizácie. Títo ľudia si nahradili deskriptívne pojmy „decentralizácia“ a „centralizácia“ preskriptívnymi „dobro“ a „zlo“. A ja sa im nečudujem. Ľudia majú tému (de)centralizácie spojenú s politikou a štátom. A tú tieto preskriptívne pojmy z viacerých dôvodov sedia.

Politický proces je často jednosmerná jazda k vyššej centralizácii, kde sa kurz podarí zmeniť len narazením do steny. Štáty, zväzy a únie spravidla nehľadajú optimálnu mieru (de)centralizácie, ale posúvajú sa jedným smerom. A to až do momentu, kým sa nestanú príliš veľké, centralizované, skostnatené a následne sa rozpadnú a zaniknú.

To, že politika trpí systematickou tendenciou k centralizácii moci, automaticky neznamená, že centralizácia je všade a vždy zlá a decentralizácia dobrá. **Ako existuje optimálna miera znečistenia ovzdušia, zločinov na ulici a gramatických chýb v tomto texte, tak existuje aj optimálna miera centralizácie.** A to predovšetkým, keď je to centralizácia, ktorá vzniká na trhu ako výsledok reťaze dobrovoľných výmen a spolupráce.

Krátka história internetu

Internet začal ako decentralizovaný raj. Na začiatku bolo slovo „LO.“ a to slovo bolo u Charleyho Klinea z Univerzity UCLA, ktorý ho poslal v roku 1969 kolegovi na Stanfordskej univerzite. Nie, nešlo o prvý neúspešný pokus vyjadriť pobavenie nad vtipným memečkom. **Charley chcel poslať kolegovi cez ARPAnet správu „LOGIN“, ale sieť to nevydržala a padla.** Ďalšia verzia internetu od Tima Bernersa Leeho z CERNu o 20 rokov neskôr už fungovala výrazne lepšie. A predovšetkým, priniesla základy internetu ako ho poznáme dnes. A to konkrétne protokoly ako HTML alebo http. Tie si môžete predstaviť ako zbierku pravidiel a

postupov ako sa spolu prepájajú, komunikujú a prenášajú dáta rôzne počítače v sieti. **Pričom tieto počítače sú si na internete menom World Wide Web rovné a môže sa doňho pripojiť hocikto, kto bude dodržiavať štandardy protokolov.** A vďaka tomu je WWW plne decentralizovaný. Nikto nemá kľúče od miešačky.

Postupne však začali na internete vznikať oplotené súkromné záhradky s vlastnými pravidlami a zámkami na bránach. A tieto záhradky sa následne rozrástli na dediny, mestá, krajiny až globálne ríše. **Došlo k silnej centralizácii internetu a kľúče od miešačky dostali svojich konkrétnych majiteľov.** Tí mohli začať rozhodovať o tom, kto tam (ne)môže vstúpiť, ako sa (ne)môže správať a tieto pravidlá v čase arbitrárne meniť. Takýto vývoj nastal v mnohých oblastiach: komunikácia (WhatsApp), obchod (Amazon), sociálne siete (Facebook), zdieľanie obrázkov (Instagram), streamovacie služby (Netflix) atď. Pre mnohých ľudí samotný pobyt na internete defacto splynul s pobytom na týchto službách. Opustili decentralizovanú prériu a presťahovali do centralizovaných záhrad.

A toto je bod, ktorý je predmetom kritiky a zároveň očakávania znovu navrátenia sa decentralizovaných služieb.

Aké sú (ne)výhody decentralizácie

V knihe [Pokrok bez povolenia](#), ktorej minimálne jedna tretina je oslava decentralizovaných riešení, píšem, že:

„Aj decentralizácia má svoje nevýhody a centralizácia môže byť niekedy optimálne riešenie. Nie vždy chcete službu, ktorá nemá svojho vlastníka a nikto tam nemá kľúče od miešačky – napríklad keď sa služba ešte len vyvíja a vy potrebujete rýchlo reagovať na rýchlo sa meniace prostredie, prípadne realizovať veľa exekutívnych rozhodnutí. Pri decentralizovanom riešení je dôležité nastaviť celú službu čo najsprávnejšie hneď v prvom kroku, pretože neskoršie zmeny v parametroch a pravidlách sú už ťažšie.“

Peknou ukážkou nedostatkov decentralizovaných riešení je distribúcia audiovizuálneho obsahu cez internet. Tu kedysi prevládali rôzne decentralizované služby, ktoré umožňovali nelegálne sťahovanie filmov a pesničiek. Pamätníci si ešte budú pamätať peer-to-peer klienta DC++ alebo torrenty. Dnešná internetová mládež ich už nepozná. **Postupne boli nahradené centralizovanými službami ako Spotify alebo Netflix.** Tie sú síce platené, ale vďaka svojej centralizácii dokázali vytvoriť pohodlnejšie a kvalitnejšie služby pre užívateľov.

Dnes existuje prakticky pre každú centralizovanú službu jej decentralizovaná alternatíva. Na mieste Spotify existuje LBRY. Na mieste Amazonu existuje OpenBazaar. Na mieste YouTube existuje D.tube. Na mieste Twittera existuje Mastodon.social. Na mieste Facebooku existuje DiasporaFoundation. Problém týchto alternatív je, že sa im nepodarilo získať dostatočnú užívateľskú základňu a v pestrosti funkcií a pohodlnosti pre užívateľov zaostávajú za svojimi centralizovanými konkurentmi.

Problémy decentralizovaných služieb sú najlepšie viditeľné pri zdieľanej ekonomike. Tu nám už roky

sľubujú decentralizovaný Uber v podobe platformy [Arcade City](#), ktorej sa ale nikdy nepodarilo stabilne fungovať. A podobne nevzlietla a už aj zanikla decentralizovaná alternatíva Airbnb v podobe [CryptoCrips](#).

Napriek doterajšej neúspešnosti decentralizovaných riešení je výborné, že existujú, a že niekto pracuje na ich zdokonaľovaní. **Ich užitočnosť a dôležitosť je priamo úmerná štátnemu uťahovaniu skrutiiek na internete.** Celá kniha Pokrok bez povolenia je koniec koncov príbeh o tom, aké problémy môžu mať centralizované platformy, keď sa znepáčia politikom.

Internet v západnom svete funguje stále relatívne slobodne. **Aj keď nad EÚ sa už začínajú sťahovať mračná v podobe Digital Markets Act a Digital Services Act, ktoré plánujú výrazne zregulovať internetový ekosystém.** A napríklad v [Kanade](#) chcú politici od Youtube a TikToku, aby viac preferovali domácich tvorcov. Pri centralizovaných službách sa takéto nápady a regulácie realizujú relatívne ľahko. Existencia centra a vlastníka znamená, že úradníci majú koho vypočuť, obžalovať a obmedziť. V prípade decentralizovaných riešení to však nie je také jednoduché. Neschopnosť politikov a úradníkov sedieť si na rukách, tak môže pomôcť decentralizácii internetu viac než čokoľvek iné.

100 odtieňov decentralizácie

Decentralizácia nežije v binárnej sústave 1 a 0. Je to široká škála. Napríklad pri internetovom obchode nemáme na výber len giganta Amazon a úplne decentralizovaný OpenBazaar. Existuje napríklad aj Shopify. Ten ponúka predajcom šablóny, cez ktoré si môžu ľahko a rýchlo vyrobiť svoj vlastný internetový obchod. **Na rozdiel od predaja cez Amazon, majú obchodníci vlastnú webovú doménu, budujú si vlastnú značku a reputáciu, a nestrácajú kontakt so zákazníkmi.** To posledné je extrémne dôležité, pretože na internete platí kľúčová formula: **kto kontroluje kontakt so zákazníkom, ten sa zmocní hodnoty.** Amazon má hodnotu 1000 miliárd preto, lebo cez neho nakupujú stovky miliónov ľudí.

Shopify otáča prístup Amazonu na hlavu. **Nebuduje konkurenčnú platformu, ale vyzbrojuje partizánov proti impériu. A darí sa mu.** Minulý rok dosiahol Shopify 40 % hrubých tržieb Amazonu. Pred troma rokmi bol jeho podiel polovičný. Minulý rok Shopify dokonca v tržbách predbehol eBay, pričom ešte v roku 2016 dosahoval len jednu pätinu jeho tržieb.

Tento vývoj sa dá považovať za vlnu decentralizácie v internetovom obchode. A táto vlna bola paradoxne umožnená centralizáciou v oblasti reklamy. Tu posledné dve dekády vyrástli dvaja giganti: Google a Facebook. Vďaka nim, ich efektívnosti a konkurencii zlacnela [reklama o 90 %](#). Dnes si tak môže zaplatiť cielenú reklamu s rozpočtom desiatok eur aj malý e-shop fungujúci na Shopify.

Vtipné je, že Bruselskí úradníci chcú v rámci nových regulácií označiť [Google a Facebook ako „strážcov“](#) (gatekeepers) a zregulovať ich na nepoznanie. **V skutočnosti je to presne naopak a mali by sme ich skôr označovať ako „vítáčov“ (welcomers), ktorí sprístupnili reklamu pre široké masy a prispeli tak okrem iného aj k decentralizácii obchodu.**

Podobný vývoj (de)centralizácie ako na horskej dráhe zažili napríklad aj písané a zvukové médiá. Tie začali preklopením sa veľkých novinových domov a rádiových staníc do internetového priestoru. Posledné roky však prišiel veľký boom podcastov a newsletterov. Vďaka nim môže každý človek s mikrofónom a klávesnicou konkurovať veľkým médiám. **A znova pri oboch týchto technológiách je dôležité, že decentralizujú kontakt so zákazníkmi.** Podcasty a newslettery využívajú otvorený protokol, kde nikto nemá kľúče od miešačky.

Aj tu na [Substacku](#), kde visí tento text v podobe newslettera, mám vlastnú databázu ľudí, ktorí sa zapísali na odber a môžem hocikedy emigrovať na inú platformu alebo si založiť vlastnú. Kontakt medzi nami nie je závislý na rozmare Substacku, ako je tomu napríklad na Facebooku alebo Twitteri. To isté platí aj pre podcasty.

Určitý typ decentralizácie prebieha napríklad aj na sociálnych sieťach. Tu pozornosť prechádza od „globalizovaných“ newsfeedov a wallov k menším, často uzatvoreným skupinkám s nejakým spoločným záujmom. **Ľudia stále menej navštevujú jeden veľký festival, kde sa všetci prekrikujeme a narážame do seba. Namiesto toho si vyberajú menšie klubové koncerty s úzko špecializovanými poslucháčmi.** Ide o akoby návrat k starým fórám. Takto fungujú dnes veľké platformy Reddit alebo Discord. To je tiež forma internetovej decentralizácie.

Decentralizácia? Centralizácia? Nech rozhodne konkurencia!

Odpoveď na otázku, či viac decentralizácie alebo centralizácie, je viac konkurencie. Viac konkurencie v odhaľovaní správnej miery decentralizácie a centralizácie. A nikde jej nie je viac ako na internete. Tu nemusíte kandidovať, pripravovať reformy, hľadať politické kompromisy a diskutovať o zmene. Môžete jednoducho zhmotniť svoju predstavu o správnej miere (de)centralizácie služby do konkrétneho projektu a pustiť sa do jeho realizácie. **Na internete je neustále testovaný a objavovaný správny pomer medzi centralizáciou a decentralizáciou.**

Aby mohol fungovať tento proces je potrebné splniť dve podmienky. Prvou je absencia potreby pýtať si povolenie pre poskytovateľov a možnosť zákazníkov odmietnuť službu. Inými slovami - tí prví si nemusia pýtať „áno“ a tí druhí môžu bez strachu povedať „nie“. To je niečo, čo vo fyzickom, offline svete politikov a štátov nefunguje tak dobre. Pri štátoch prebieha sériová konkurencia, kde sa striedajú obdobia postupného nárastu centralizácie s náhlým rozpadom.

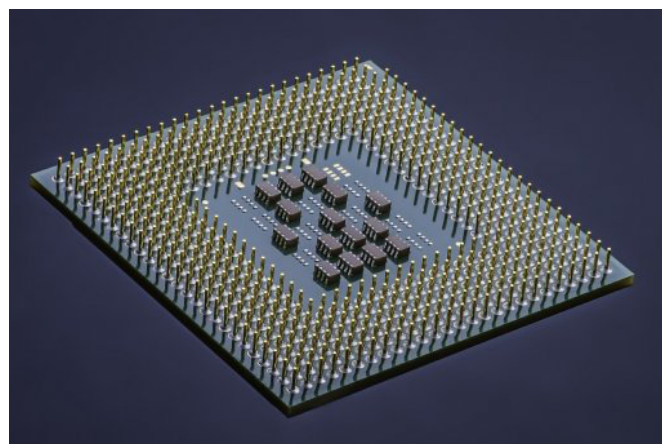
Na internete je to skôr paralelná konkurencia. Vedľa seba môžu existovať rôzne modely a tie menšie čakajú v tieni gigantov, kedy zakopnú, aby sa oni dostali k slnečnému svetlu a mohli vyrásť. Na internete nejde o jednosmerný proces, ale o hľadanie nevyužitých príležitostí. A tie sa stále menia a objavujú nové.

Nedostatok čipov a dostatok riešení

Martin Vlachynský

Dôvodov nedostatku čipov je niekoľko. Niektoré sú prízemné, ako mrazmi vyvolaný blackout v Texase, alebo veľký požiar japonskej továrne Renesas, ktorý vyradil výrobcu tretiny čipov pre automotive trh na niekoľko mesiacov. Dôvody sú aj pandemické a monetárne – spotrebitelia zaistení pohodlným vankúšom nových peňazí za posledný rok nakupovali výrazne viac elektroniky. Nezabudnime na Trumpove obmedzenia obchodu. Tie zabránili čínskym fabrikám získať niektoré výrobné technológie z USA a naopak, sťažili vstup čínskych čipov do amerických tovární.

Špičkový čip obsahuje tranzistory o veľkosti 5-7 nanometrov. Hrúbka ľudského vlasu je 100 000 nanometrov. Vyskladať „stroj“ z takýchto súčiastok je extrémne náročné – vyžaduje si to precíznosť, skúsenosti a samozrejme kapitál. Tovareň na výrobu špičkových čipov stojí okolo 20 miliárd dolárov – a už po pár rokoch je zastaraná. Podobne ako pri iných zložitých výrobkoch (napríklad veľké dopravné lietadlá) úspory z rozsahu priviedli trh k oligopolu, kde prím hrajú tri veľké spoločnosti: Intel, Samsung a TSMC. V prípade producentov výrobných technológií je trh ešte koncentrovanejší. Nie je to chyba, ale vlastnosť. Čipy sa nedajú vyrábať v kôlni za domom. Kapitál, znalosti a talent celého sveta sa koncentroval, aby naše stroje boli každým rokom inteligentnejšie.

Trh na podnety zákazníkov okamžite začal reagovať. Kapitál prehodil výhybku, akcie výrobcov čipov a výrobcov liniek letia hore. Len samotný TSMC ohlásil na najbližšie tri roky investície za 100 miliárd dolárov. Ale nebude to hneď. Ceny elektroniky stúpajú, automobilky nariekajú a zákazníci frflú. A keďže zákazníci sú zároveň aj voliči, politici už začínajú pribiehať s ich „riešeniami“. Avšak kým čipy sa inovujú, politické riešenia nie. Vyzerajú stále rovnako: stanovím si nejaký náhodný cieľ v budúcnosti, polejem ho peniazmi daňovníkov a budem dúfať, že sa politicky jeho zúčtovania už nedožijem.

Napríklad EÚ si stanovila cieľ do roka 2030 vyrábať 20 % (miesto dnešných 10 %) svetovej produkcie čipov. Spolu s inými „digitálnymi cieľmi“ sa ho v rámci stratégie „Digitálny kompas“ chystá popolievať 150 miliardami eur. Tu prichádza finálne odhalenie Hercula Poirota – riešenie je v skutočnosti problémom. Neustále vynachádzanie nových a nových

politik, iniciatív a cieľov si vyžaduje stále viac daňových príjmov, regulácií a nariadení. Tie následne dusia investičné a podnikateľské aktivity, vykoľajú kapitál a dezorientujú zákazníkov. Výsledkom je podnikateľské prostredie, kde investori prídu len vtedy, ak im my zaplatíme...

HN, 21.6. 2021

Politické kanály alebo globálne inovácie?

Róbert Chovanculiak

Krajiny G7 sú blízko dohody o globálnej dani. Iniciatíva je nasmerovaná na veľké, nadnárodné, často digitálne spoločnosti. Tie robia to, čo každý - len na svetovej škále. Hľadajú spôsob ako dosahovať zisk a minimalizovať náklady. A medzi ich náklady patria aj dane a tie znižujú v daňových rajoch. Spomínaná dohoda má zapchať tieto pomyselné diery a prinútiť technologické spoločnosti platiť viac.

Celá táto iniciatíva je poháňaná predstavou, že zdanením technologických firiem získame niečo navyše. Niečo, čo by „nám“ uniklo v čiernej diere daňových rajov. Zdaňovanie sa v týchto predstavách stáva akousi hrou s kladným súčtom. Vďaka globálnej dani získame zdroje, ktoré by inak skončili „mimo nás“. To je však krátkozraký omyl.

Takéto zdaňovanie je prinajlepšom hrou s nulovým súčtom. Na jednej strane peniaze, ktoré budú musieť spoločnosti zaplatiť na daniach, nebudú môcť použiť na platy svojich zamestnancov alebo výplatu dividend svojim investorom. Aj keď mäsiar z Kysúc sa asi nezamestná v Google, môže si vďaka internetu pár klikmi nakúpiť podiely v tejto spoločnosti, stať sa jej akcionárom a bohatnúť spolu s globálnym kapitalizmom. A aj keď sa už nestane ani akcionárom, stále sa môže stať zákazníkom. A tu mu globálne dane tiež nepomôžu. Naopak, predražia mu možnosť dať vedieť ľuďom v kysuckej kotline, že má v chladničke výborné stejkky.

Okrem toho peniaze získané globálnymi daňami nám nespadnú len tak do lona. Ale pretečú kanálmi verejných rozpočtov, ktoré spravujú miestni politici alebo vzdialení úradníci. Jedno zdanené euro tak prejde nespočetnými potrubiami byrokratického marazmu a politického vplyvu, kým sa jeho časť dostane k „nám“.

V skutočnosti však takéto globálne zdaňovanie nemusí byť ani hrou s nulovým súčtom, ale hrou s negatívnym súčtom. Dôvodom je, že zdroje sa presunú z vizionárskych rúk riaditeľov Amazonu a Google, do rúk ministrov a premiérov pravidelne bojujúcich o znovuzvolenie. Na globálnej dani sa plánuje vybrať približne toľko zdrojov, koľko dávajú veľké, technologické spoločnosti na výskum a vývoj. A kde bude menej zdrojov, tam bude menej aktivity. Teda o niečo menej inovácií. Toto sú náklady, ktoré sa veľmi ťažko vyčíslujú. Ťažko vyčíslieť niečo, čo neexistuje, lebo to nevzniklo.

Skúste sa ale zamyslieť, ako by vyzerala napríklad spoločnosť Google, keby od svojho vzniku musela platiť vyššie dane. Vzácnosť zdrojov nepustí a niektorí manažéri by na porade dostali stopku. Možno by to bol ten manažér, ktorý pred 17 rokmi dostal nápad založiť divíziu Google máp. Rozprávame sa tu o nápade za desiatky, možno stovky miliónov eur, ktorý vyžadoval, aby Google auto s kamerou obehlo celú planétu a na ktorom dnes v Google pracuje viac ako 7000 ľudí.

Dnes považujeme Google maps za bezplatnú samozrejmosť, ktorá nám pri dovolenkách, pracovných cestách alebo v dopravných zápchach prináša nepredstaviteľné benefity. Lenže Google maps sú presne tým typom inovácií, ktoré budú potenciálne skutočnými nákladmi vyššieho zdaňovania technologických firiem. Dnes sa nerozhoduje o len tom, či dokážeme niečo vydať z technologických firiem, ale či úplne náhodou nezabijeme kľúčovú inováciu našej budúcnosti.

HN, 24.6. 2021

Dve dôležité otázky, ktoré treba vyriešiť v súvislosti s 15 % minimálnou daňou

Radovan Ďurana

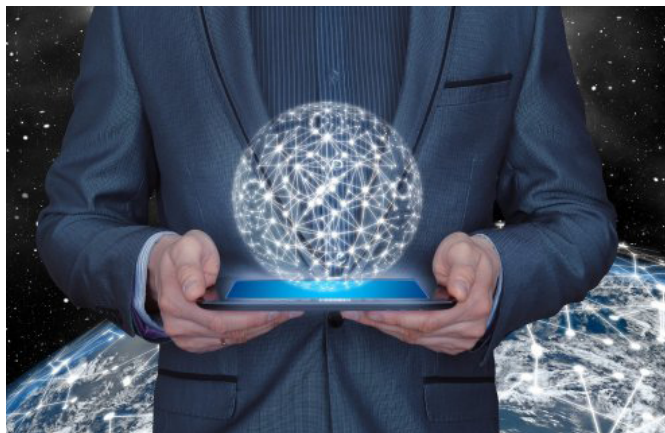
Po rokoch diskusií sa lídri viac ako 130 krajín rýchlo snažia dosiahnuť dohodu o zásadných zmenách cezhraničných daňových pravidiel, a to pravdepodobne do leta. Tieto zmeny by od niektorých nadnárodných spoločností vyžadovali, aby platili vyššie dane v krajinách, v ktorých realizujú svoj predaj, a prijali by globálnu minimálnu daň.

Súčasťou dohody však budú musieť byť dve hlavné otázky, ktoré nie sú často v centre pozornosti: **odstránenie a zabránenie daňovým opatreniam, ktoré by boli v rozpore s dohodou, a daňový základ pre globálnu minimálnu daň. Daňové opatrenia**

Po prvé, v globálnej dohode by sa malo uviesť, ktoré súčasné opatrenia daňovej politiky sú v rozpore s novou štruktúrou, a stanoviť jasný postup na odstránenie týchto politik, ako aj na zabránenie budúcim jednostranným prístupom k zdaňovaniu zahraničných podnikov.

Nová politika, o ktorej sa rokuje, by niektoré nadnárodné spoločnosti nasmerovala k plateniu daní v krajinách, v ktorých majú svoje tržby. Tým sa má dosiahnuť upokojenie niektorých nedávnych medzinárodných daňových sporov. V posledných rokoch krajiny prijímajú rôzne daňové nástroje,

ako napríklad francúzska daň z digitálnych služieb (DST), ktorá sa vzťahuje na zahraničné spoločnosti. V skutočnosti sa politici často vyjadrovali k DST tak, že konkrétne menovali niektoré veľké digitálne podniky.

Tento prístup prevzal vtip o daňovej reforme od bývalého senátora Russella Longa a prekrútil ho do podoby: „Nezdaniť teba, nezdaniť mňa, zdaniť spoločnosť zo zahraničia.“

Zdanenie spoločnosti zo zahraničia diskriminačnou politikou, akou je DST, však môže mať dôsledky. USA pohrozili clami niekoľkým krajinám, ktoré prijali DST, a daňová a obchodná vojna by bola pre svetové hospodárstvo nákladná.

Súčasťou globálnej dohody by teda bolo, keby krajina ako USA povedala Francúzsku a ďalším krajinám: „Dobre, môžete naše spoločnosti zdaňovať viac, ale máme podmienky.“ Ako začiatkom apríla načrtlo americké ministerstvo financií v prezentácii, medzi tieto podmienky patrí obmedzenie uplatňovania na [100 najväčších spoločností](#) a zrušenie a zabránenie budúcim protichodným pravidlám.

Globálna dohoda by nemala ani cenu papiera, na ktorom je napísaná, ak by dala krajinám nový nástroj na zdaňovanie zahraničných spoločností bez toho, aby zároveň odstránila problematické nástroje, ktoré v súčasnosti používajú. Komplexný zoznam protichodných politík by sa nemal obmedzovať len na DST, ale mal by zahŕňať aj politiky, ako sú vyrovnávacie odvody a dane z odklonených ziskov, ktoré sa tiež používajú na postihovanie zahraničných spoločností.

Cieľom rokovaní je v istom zmysle vyplieniť záhradu medzinárodného zdaňovania predtým, ako sa zasadia semená nového systému. Keďže však burina môže vyrásť znova, dohoda musí zabrániť aj novým daňovým pravidlám, ktoré sú v rozpore s novou štruktúrou. (Je možné, že nová štruktúra vytvorí vlastné problémy, a o tom som písal [na inom mieste](#)).

Po druhé, globálna dohoda musí načrtnúť konzistentný daňový základ pre globálnu minimálnu daň.

USA minulý týždeň oznámili, že by im vyhovovala globálna minimálna sadzba dane vo výške aspoň 15 %. Každý dobrý analytik daňovej politiky vie, že sadzba bez základu nevypovedá o všetkom.

Cieľom globálnej minimálnej dane nie je len stanoviť minimálnu zákonnú sadzbu, ale skôr efektívnu

sadzbu dane, ktorá zohľadňuje spôsob, akým je navrhnutý daňový základ. Dve krajiny by mohli mať obe 15-percentnú zákonnú sadzbu, ale ak jedna krajina poskytuje viac odpočtov alebo kreditov ako druhá, efektívne daňové sadzby by sa v oboch systémoch líšili.

USA majú akúsi minimálnu daň zo zahraničných príjmov, keďže daňová reforma z roku 2017 zaviedla do zákona globálny nehmotný príjem s nízkym zdanením (GILTI). Bidenova administratíva navrhla nielen zvýšenie minimálnej sadzby dane z GILTI (na 21 % z 10,5 %), ale navrhla aj zmenu základu dane zrušením niektorých odpočtov.

Návrh OECD z októbra minulého roka však obsahoval iný základ dane ako GILTI. Na základe dokumentov poskytnutých verejnosti na jeseň minulého roka tvorcovia politiky zvažovali niekoľko prvkov, ktoré sa v GILTI nenachádzajú, vrátane prenosu strát a odpočtov nákladov na pracovnú silu.

Ak USA navrhujú 15-percentnú efektívnu sadzbu ako minimálnu prijateľnú sadzbu pre globálnu dohodu, potom by sa mali zosúladiť daňové základy rôznych minimálnych daní prijatých ako súčasť dohody, aby sa minimalizovali zložitosti a nezamýšľané dôsledky.

Bidenova administratíva predložila niekoľko návrhov na zmenu základu dane GILTI, z ktorých niektoré sú v rozpore s návrhom OECD. Návrh na zrušenie odpočtu GILTI pre zahraničné aktíva, ako sú závody, zariadenia a stroje, ide v skutočnosti opačným smerom ako návrh OECD. Tento náčrt stanovuje odpočet podielu hodnoty zahraničných aktív aj mzdových nákladov. V náčrte sa tiež diskutuje o poskytovaní medziročných úprav, ako je prenos nadmerného odpočtu dane, čo je ďalší prvok, ktorý v GILTI chýba.

Je cenné mať štandardný základ dane, keď spoločnosť počíta, či zaplatila globálnu minimálnu efektívnu sadzbu 15 %. V opačnom prípade by zahraničná spoločnosť mohla použiť jeden výpočet s inými odpočítateľnými položkami, úpravami strát alebo zaplatenými daňami ako americká spoločnosť.

Základ dane, rovnako ako sadzba, by mal byť minimálnym štandardom (najlepšie s úplným odpočtom nákladov). Ak je cieľom globálnej minimálnej dane obmedziť výhody presunu ziskov do jurisdikcií s nízkym zdanením, potom by mal základ dane odrážať tento cieľ.

Prístup Bidenovej administratívy je však tvrdý a ovplyvnil by rozhodnutia amerických podnikov o investíciách v zahraničí bez ohľadu na to, či ide o investície do zahraničnej výroby alebo distribúcie na zahraničných trhoch. Stručne povedané, znamenalo by to penalizáciu globálneho úspechu amerických spoločností.

Globálna minimálna daň so širokým základom, akú navrhla Bidenova administratíva pre GILTI, by mohla odradiť od cezhraničných investícií a viesť k negatívnym hospodárskym dôsledkom v krajinách, ktoré sú domovom veľkých nadnárodných spoločností. Existujúce dôkazy, ktoré máme o týchto dôsledkoch, by sa mohli ešte znásobiť širokým prijatím vyšších daní zo zahraničných príjmov spoločností.

Hoci sa zdá, že krajiny sa možno toto leto priblížia k dohode, naďalej tu máme faktory, ktoré je potrebné brať do úvahy. Odstránenie protichodných jednostranných daní pre zahraničné podniky a prispôsobenie daňového základu pre globálnu minimálnu daň sú oblasti, v ktorých musia tvorcovia politík nájsť dohodu a uvedomiť si, že nesprávne rozhodnutia by mohli mať vážne dôsledky.

Daniel Bunn

Originál textu [Tax foundation](#)

iness.sk, 8.6. 2021

Nedostatok zdravotníckych pracovníkov

Martin Vlachynský

Redaktorovi týždenníka .týždeň, Šimonovi Jeseňákovi odpovedal analytik Martin Vlachynský na tri otázky o nedostatku zdravotníckych pracovníkov. Tu nájdete rozhovor v jeho odpovede v plnom znení.

Ako by sme mali riešiť alebo riešime problém nedostatku zdravotného personálu (lekárov, sestier a iného zdravotného personálu)?

Zázračné riešenie neexistuje a nezázračné riešenia sú očividné. Motivovať univerzity k vyššiemu náboru slovenských študentov (hoci ani zásoba talentu v populácii stredoškôľakov nie je nekonečná), zlepšiť možnosť profesného rastu medikov uvoľniť byrokráciu pre zdravotníkov z tretích krajín, vrátane ázijských (kým Česi majú v zdravotníctve Projekt Ukrajina, u nás ukrajinské sestry robia upratovačky), ďalej zvyšovať mzdy najmä nelekárskych pracovníkov (sanitárov, ošetrovateľov, do istej miery aj sestier). No hneď teraz si treba otvorene priznať základný fakt: aj keby sme hneď všetko vyššie spomenuté spravili, nožnice medzi dopytom a ponukou zdravotníkov sa budú ďalej významne roztvárať. Preto treba hľadať aj spôsoby, ako zvýšiť produktivitu existujúcich zdravotníkov a naplniť dopyt pacientov iným spôsobom. To znamená zauditovať mieru byrokracie, s ktorou zdravotníci strácajú čas, upraviť kompetencie tak, aby špičkoví odborníci robili špičkové výkony a nestrácali čas inými a experimentovať s formálnymi hranicami kompetencií medzi jednotlivými profesiami. Ľudovo povedané, je lepšie,

keď ma ošetrí sestra so stredoškolským vzdelaním, ako žiadna sestra. Úplne kľúčové ale bude nastaviť systém tak, aby v ňom boli zabudované motivácie aj pre pacientov. Najlepším riešením totiž je, ak pacient svojim správaním bude potrebe zákroku predchádzať. Inak bude dopyt po zdravotníckych službách nekontrolovateľne rásť. To znamená aj zodpovedať si otázku, aká veľká časť zdravotníckych služieb má byť na solidárnom princípe a aká časť na spotrebiteľskom.

Existuje akákoľvek štátna či súkromná stratégia ako pritiahnúť expatov späť na Slovensko alebo ako prilákať zdravotnícky personál na Slovensko?

Zdravotníci budú na Slovensko chodiť, ak budú vidieť slušné prostredie materiálne aj ľudsky, v ktorom sa môžu rozvíjať, kde bude kombinácia odovzdávania skúseností starších s dostatočnou mierou autonómie mladších. Bohužiaľ, nemalá časť slovenského zdravotníctva funguje na byrokratických princípoch. Vidíme to napríklad na pravidelných výmenách vedenia štátnych nemocníc po voľbách. Zaujímavým experimentom v tomto smere bude spustenie súkromnej nemocnice Bory.

Hrozí akútne zrútenie sa systému poskytovania zdravotnej starostlivosti pre vysoký vek (dôchodkový vek)?

Zdravotníctvo dokáže fungovať aj na frontovej línii. Je to však spojené s poklesom kvality. Formálne bude zdravotníctvo fungovať ďalej, ale predĺžia sa čakacie doby, skráti sa čas, ktorý zdravotník môže venovať pacientovi a podobne. Postupne sa tu môže vyvinúť dvojkoľajný systém - plne komerčné zdravotnícke služby dostupné pre ľudí zo strednej a vyššej vrstvy a pre ľudí bez chronických a vážnych problémov a potom rýchlo upadajúce štátne zdravotníctvo, ktorého zajatcami budú nízko príjmoví a ľudia s vážnymi problémami. Preto je na čase prestať sa hrať na plne socializované solidárne zdravotníctvo v štýle „všetko všetkým a zadarmo“, ale začať sa zameriavať na katastrofické zdravotné situácie, teda také, kedy pacienti čelia dlhodobým problémom, ktoré sú nielen zdravotné, ale následne generujú aj sociálne problémy.

.týždeň, 27.6. 2021

Apple a Google diplomy nezaujímajú - zakladajú vlastné vzdelávacie kurzy, ktoré vyvážia aj vysokú školu

Róbert Chovanculiak

Súkromný sektor nachádza vlastné odpovede na problém inflácie univerzitných diplomov.

Vyššie vzdelávanie zažíva tichú, ale podstatnú premenu. Prakticky vo všetkých krajinách vyspelého sveta v minulosti zvíťazilo presvedčenie, že stráviť 4-5 rokov na univerzite je zaručená cesta k úspešnej kariére mladého človeka. A ono to nejaký čas aj reálne platilo.

Kto v minulosti získal pečiátku na čelo od univerzity, mal istotu, že sa dobre zamestná a čaká ho pohodový život. Dnes to už nie je také jednoznačné. A v najväčšej miere je to cítiť v krajinách, kde náklady zlej investície do vzdelania nenesú anonymní daňoví poplatníci, ale konkrétni absolventi.

Prečo stráca vysokoškolské štúdium na hodnote, aj keď jeho cenovka neustále rastie? Odpoveďou je inflácia diplomov.

Keby bola vysoká škola miesto, ktoré len zvyšuje ľudský kapitál a predáva študentom užitočné zručnosti, tak by vyšší počet absolventov nebol problém. Viac absolventov by znamenalo viac schopnejších ľudí.

Problém nastáva v momente, keď pridanou hodnotou značnej časti vysokých škôl je signalizačná funkcia. To znamená delenie ľudí na tých, ktorí zvládnu a nezvládnu preskočiť prekážkovú dráhu v podobe skúšok a štátnic.

Táto funkcia má hodnotu len vtedy, keď sú prekážky dosť vysoké a nezvládnu to všetci. Avšak v momente, keď sa začnú diplomy rozdávať ľadobolo, túto hodnotu stráca. Náklady na vzdelanie rastú rýchlejšie ako mzdový bonus vysokoškolského vzdelania a rastie podiel absolventov, ktorí nedokážu splácať svoje študentské pôžičky alebo pracujú na pozíciách, ktoré ani nevyžadovali vysokú školu.

Existuje množstvo štúdií a kníh o tom, že vysoké školy sú naozaj do značnej miery o oddelovaní zrna od pliev. Dnes však už nemusíme hľadať dôkazy len u akademikov a na popísaných stranách, ale stačí sa pozrieť von z okna.

Každý rok sa objavujú nové spoločnosti, ktoré prestali pre niektoré pracovné pozície požadovať diplom. Medzi prvými bola v roku 2015 spoločnosť Ernst & Young. Odvtedy sa pridali **giganti** ako Apple, IBM, Starbucks, Bank of America, Netflix, Google, **Tesla** atď. Mnohé tieto spoločnosti si spravili svoje vlastné interné výskumy a prišiel na to, že titul ich zamestnancov nekoreluje s kvalitou a produktivitou.

To však nie je všetko. Okrem tohto pasívneho odboja proti titulom začali niektoré veľké spoločnosti aj aktívne riešiť problém vzdelania.

Napríklad Google spustil v roku 2018 pre svoje vlastné potreby kurzy IT podpory. Záujem o certifikáty bol však taký veľký, že sa z toho stalo vzdelávanie aj pre ľudí, ktorí plánujú pracovať mimo Google.

Do dnešného dňa ich už prešlo kurzom viac ako 400-tisíc. Online kurz trvá 6 mesiacov, nevyžaduje žiadne prechádzajúce zručnosti a už vôbec nie diplom z vysokej školy. A plnohodnotne vás pripraví na vstupné pozície v IT sektore. Kurz si môžete predplatiť na platforme Coursera za 49 dolárov mesačne, takže celý certifikát získate za 294 dolárov. Osemdesiat percent absolventov tohto kurzu si do pol roka našlo prácu alebo bolo povýšených vo svojej pôvodnej práci s priemernou mzdou okolo 50-tisíc dolárov ročne.

A Google ďalej kurzy rozširuje aj pre sofistikovanejšie pozície. Nedávno **spustil vzdelávacie kurzy** v oblastiach dátovej analytiky, projektového manažmentu, používateľského dizajnu a vývoja Android aplikácií. Kurzy navrhli a vytvorili samotní zamestnanci Google. A pri pracovnom pohovore v Google má ich absolvovanie rovnakú váhu ako absolvovanie klasickej univerzity. Takže za 294 dolárov a pol roka môže človek získať vzdelanie a pečiátku na čelo, ktoré mu v očiach Google nahradí 5 rokov na vysokej škole a tisíce dolárov zaplatených za vzdelanie.

A nie iba v jeho očiach. Google už presvedčil viac ako 50 veľkých zamestnávateľov, ktorí pravidelne naberajú absolventov jeho kurzov. Samotní absolventi môžu dokonca hneď po získaní certifikátu automaticky poslať notifikáciu týmto firmám, že sú pripravení nastúpiť k nim do zamestnania.

Google nie je sám, kto sa začína školstvu miešať do remesla. Amazon nedávno **ohlásil partnerstvo** so vzdelávacím IT kempom Lambda School. Tento kemp dokáže za 9 mesiacov praktického vzdelávania na plný úväzok 8 hodín denne vytrénovať z úplných laikov plnohodnotných programátorov. Navyše, títo študenti nemusia vopred nič platiť a svoje štúdium splatia až podielom z budúcej mzdy.

Okrem toho Amazon už 3 roky prevádzkuje v rámci svojej cloudovej služby Amazon Web Services **vzdelávaciu platformu**. V nej ponúka vzdelanie učiteľom, mladším žiakom, starším študentom aj uchádzačom o zamestnanie. Už dnes vzdeláva stovky tisíc študentov a nedávno ohlásil cieľ do roku 2025 poskytnúť odborné IT vzdelanie **29 miliónom ľudí** po celom svete.

Do budúcnosti tak môžeme očakávať dva trendy. Na jednej strane dôjde postupne k poklesu významu tých vysokých škôl, ktoré je možné nahradiť jednoduchým kurzom, a rovnako aj tých, ktoré to prehrali s infláciou diplomov. Na druhej strane môžeme očakávať viac inovácií a pokroku vo vzdelávaní zvonku, od podnikateľov z praxe. Oni sú totiž najbližšie skutočným požiadavkám trhu práce a majú motiváciu sústrediť sa na to, čo je naozaj užitočné, a nielen **budovať prekážkové dráhy**.

Aj keď toto nové vzdelávanie pravdepodobne nebude úplne bezplatné, ako sú dnes niektorí zvyknutí, nemusí byť hradené ani vo forme poplatkov, ako dnes niektorí strášia. Pokojne to môže byť formou možnosti predať podiel na svojej budúcej mzde prostredníctvom takzvanej **dohody o zdieľaní príjmu**. Dnes už takto financujú svoje vzdelanie niektorí študenti odborného vzdelávania, vzdelávacích kempov a dokonca aj univerzít po celom svete.

Konzervatívny denník Postoj, 11.6. 2021

Bod za odvahu

Martin Vlachynský

Minister zdravotníctva sa ako správny vojak prišiel pozrieť na front. Tentokrát nie ten zdravotnícky (kovidové oddelenia) ale politický. Priateľská návšteva stavby súkromnej nemocnice Bory spojená s pochvalou smerom k jej parametrom vyvolala značný rozruch a do médií vyrazila opozícia aj odbory.

Bory alebo Rázsochy, jedno alebo oboje? A s koľkými lôžkami a akými oddeleniami? Ako ekonóma ma nezaujíma až tak konkrétny dizajn riešenia, ale skôr cesta, ako sa ku nemu dospeje. Väčšinou to vyzerá tak, že sa najskôr zadefinujú problémy (alebo ciele). V prípade bratislavskej nemocnice to je napríklad výuka XY študentov ročne, časová dostupnosť pre pacientov, efektívnosť prevádzky, odolnosť riešenia voči nepredvídaným okolnostiam a mnohé ďalšie. Následne sa skúmajú možné riešenia – avšak neskúmajú sa v prostredí sveta elfov a čarovných prsteňov, ale v reálnom svete. To je ten, kde existujú obmedzené zdroje a alternatívne využitie týchto zdrojov. Najskvelejšia nemocnica na svete je fajn, no ak by sa tretina prostriedkov využila niekde inde, neprinesla by vyšší úžitok? Treba počítať aj s tokom času. Je najlepšie riešenie pred piatich rokov najlepším riešením aj dnes? Kto by mal byť investor a kto správca?

Politika tento proces nie celkom dokonale ukryla pod heslo „hodnota za peniaze“. Je to však niečo, čo podnikatelia a spotrebiteľia robia odjakživa. Aktívne hľadajú najlepšie riešenie, pretože ak sa k nemu aspoň nepriblížia, stratia peniaze. Pri politickom rozhodovaní je to problém – žiaden politik svoje peniaze nestratí, aj keby urobil sebestaľnejšie rozhodnutie. Preto máme riešenia na stole väčšinou skôr, ako je vôbec zadefinovaný problém. Volebný program strán sa v roku 2020 len tak hmýril záväzkami tu postaviť 10 nemocníc, tam zase novú nemocnicu v každom okrese a podobne. Dôvody by sa vymysleli neskôr.

Preto dávam ministrovi zdravotníctva bod, že našiel odvahu vôbec túto tému naťuknúť, aj keď len tak opatrne. I keď, možno to bola vlastne nevyhnutnosť. Rázsochy sú ako diaľnica do Košíc, presahujú jedno volebné obdobie. Každý politik chce zárez, že to on (alebo ona) „začali výstavbu“, a tak sa výstavba začína donekonečna. Bez ohľadu na to, čo si kto popíše v novinách za alebo proti, „výstavba“ pôjde svojím tempom, ktoré ale nemusí stíhať polčas rozpadu existujúcich riešení...

Zdravotnícke noviny, 17.6. 2021

Chýbalo viac experimentovania

Martin Vlachynský

Slovenský zdravotný sektor je do veľkej miery byrokraticky riadený. To znamená, že sektor charakterizujú regulované ceny, obmedzená až nulová konkurencia, centrálné plánovanie ponuky s prísne obmedzeným vstupom, homogenizované formálne kvalitatívne kritéria, povinná účasť zákazníkov a minimálne spotrebiteľské rozhodovanie.

Takýto systém vytvára dojem dostupnosti a robustnosti. No podobne ako pri akýchkoľvek iných sektoroch, absencia dôležitých trhových mechanizmov (alebo aspoň ich simulácie) vytvára v systéme neefektivity. Tie sa prejavujú najviac práve v čase, keď systém zažíva šokovú zmenu – ako počas pandémie.

Zdanlivo robustný slovenský systém (100+ nemocníc rôzneho typu s 32 000 lôžkami) zahltil náhly prílev pacientov. Tento efekt sa následne rozlial aj do ambulantnej sféry. Mnoho pacientov zistilo, že dostupnosť služieb sa dramaticky znížila a že v skutočnosti nemajú garantované nič. Pandemická situácia priniesla reálny šok a nebolo by realistické očakávať, že akýkoľvek systém by ju dokázal spracovať bez zakašľania. No nastavenie zdravotníctva ako de facto prídelového byrokratického systému (naviac s nejasnou definíciou „čo“ sa vlastne prideľuje) spôsobilo, že sú obmedzené nástroje, ktoré by pomohli situáciu lepšie zvládnuť. Zvládnuť tým, že by pôsobili na ponuku a dopyt. Pretože na konci dňa môžeme problém pandémie v zdravotníctve ekonomicky zredukovať na prudký nárast dopytu bez adekvátneho nárastu ponuky.

Odpoveďou je, samozrejme, stlačenie dopytu a zvýšenie ponuky. Stlačenie dopytu je možné napríklad znížením neakútnych návštev lekárov a zmenou správania, teda prevenciou. A to ako v necovidovej oblasti (napríklad obmedzenie rizikových športov), tak v covidej (obmedzenie kontaktov). Na druhej strane je zvýšenie ponuky. To sa môže odohrať zvýšením počtu pracovníkov (presun zdravotníkov z menej vyťažených odvetví, zo zahraničia), alebo posunom kvalitatívnych noriem (napríklad zapojenie medikov). Zvýšenie ponuky môže nastať aj procesnými inováciami (zapojenie callcentra), alebo kapitálovými investíciami (nákup prístrojov, prebudovanie oddelenia).

Byrokratické riadenie toto, samozrejme, chápe a snaží sa zasiahnuť. Lenže realita ukázala, že efekt týchto zásahov

je často ďaleko pod očakávaniami a ešte aj majú mnohé nechcené vedľajšie efekty. Nariadené obmedzenie zdravotnej starostlivosti znížilo dopyt, ale aj tam, kde nemalo - pri vážne chorých pacientoch. Prekombinovaný systém pandemických zákazov viedol k jeho všeobecnej ignorancii. Napriek vyťažnosti zdravotníkov neboli podniknuté adekvátne snahy na získanie výraznejších posíl zo zahraničia (mimo vyťaženej EÚ). Rigidné kvalitatívne pravidlá spôsobovali až tragikomické situácie, napríklad keď zubári či veterinári mali zakázané robiť výtery či vyhodnocovanie testov, nehovoriac o divadle okolo (ne)povoľovania ivermektínu. V kritických momentoch chýbali ochranné pomôcky, pretože nikto nemal motiváciu ich nakúpiť.

Použitie trhových nástrojov (alebo ich simulovanie) na ovplyvnenie dopytu a ponuky mohlo pomôcť. Napríklad v podobe cien. Vôbec neprebehla diskusia o aspoň dočasnom spoplatnení niektorých úkonov, či o spoluzodpovednosti za náklady spojené s nákazou, najmä ak mal pacient možnosť ju ovplyvniť.

Ceny mohli zohrať väčšiu rolu aj pri získavaní pracovnej sily (miesto núteného pracovného nasadenia za asistencie polície), pri hlásení kontaktov, či pri presunoch pacientov medzi nemocnicami. Poistovne či všeobecní lekári mohli byť motivovaní kontaktovať rizikových pacientov. Pripomínam, že oficiálna cenovka za pandémiu sa momentálne pohybuje niekde okolo 5 miliárd eur. To je dosť peňazí na štedré experimentovanie. Vlastne, experimentovanie je tiež niečo, čo byrokratickému systému chýba vo výbave, a pritom je to dôležitý nástroj na vysporiadanie sa so šokovou zmenou. Lenže to by potom politici nemohli tvrdiť, že „majú všetko pod kontrolou“ - hoci sa len bezradne prizerali, čo že sa to deje.

Je to však len také plakanie nad rozliatym mliekom. Pokiaľ v systéme nie sú ceny, motivácie, či možnosti kapitalizovať zachránené zdravie zakotvené dlhodobo, rozbehnúť takéto nástroje behom pár mesiacov je herkulovská úloha. Ostáva tak už len zamyslením do budúcnosti.

Trend, 14.6. 2021

Študentský dlh je problém aj na Slovensku

Róbert Chovanculiak

V USA majú problém so zadlženými študentmi. Celkový dlh za štúdium na vysokých školách tam nedávno dosiahol výšku 1 600 miliárd dolárov. Za posledných desať rokov sa viac ako zdvojnásobil a predbehol celkový dlh na kreditných kartách alebo dlh za autá.

Ako sa to stalo? Jednou z príčin je rast cien vysokoškolského vzdelania. Možno ste počuli o šialene vysokých nákladoch na jeden rok štúdia v USA. Pri súkromných školách je to až 41-tisíc USD ročne. Tento údaj však trochu skresľuje, pretože väčšina žiakov navštevuje verejné školy v ich domácom štáte, kde rok štúdia v priemere stojí

11-tisíc amerických dolárov. Tak či onak, ceny za posledné dve dekády vzrástli približne na dvojnásobok.

Samotná výška dlhu nemusí byť problém, ak z neho financovaná investícia prináša dostatočné výnosy. A to je kameň úrazu v USA. Vysokú školu dokončí len približne polovica študentov, ktorí ju začnú. Zvyšná polovica môže zabudnúť na vysokoškolskú mzdovú prémie a k tomu má dlh. No ani tí, ktorí preskočia všetky akademické prekážky, ešte nemajú vyhraté. Asi 46 percent absolventov sa zamestná na pozíciách, ktoré si nevyžadovali vysokú školu a dve tretiny z nich tam budú pracovať aj o päť rokov neskôr. To sú mladí ľudia s titulom, ktorí pracujú ako predavači, čašníci alebo taxikári a nevládajú splácať svoj dlh. A teraz do týchto zlých správ zakomponujte fakt, že v USA túto čoraz neistejšiu investíciu do svojej budúcnosti urobí každý rok približne 70 percent mladých ľudí, ktorí dokončili strednú školu.

Možno tušíte, že na Slovensku máme veľmi podobnú situáciu s počtami prihlásených vysokoškolákov, ako aj budúcnosťou absolventov. Od roku 2009 do roku 2020 vzrástol podiel mladých ľudí s vysokoškolským titulom zo 17,6 percenta na 40,2 percenta. V absolútnych číslach to je trisťtisíc ľudí. Hlavný problém je, že približne polovica z nich sa zamestná na pracovných pozíciách, ktoré nevyžadujú vysokoškolské vzdelanie.

Teraz si vysokoškolsky vzdelaný čitateľ tohto textu určite vydýchne, že tu nie sme v Amerike a on nemusí platiť vysoký dlh za svoj titul. No to je iba klam. Aj keď si to väčšina ľudí neuvedomuje, aj na Slovensku máme podobný problém so študentským dlhom. Akurát nesvieti na našich súkromných účtoch, ale na tom štátnom, a splácajú ho daňoví poplatníci. Väčšinou to nie sú absolventi s titulom pred menom popíjajúci v kancelárii rannú kávu, ale priemerný daňový poplatník, ktorý pracuje vo fabrike, tankuje benzín a rád si vypije a zapáli.

Inými slovami, za progresívne služby pre bohatšiu časť populácie v podobe bezplatného vysokoškolského vzdelania platia do značnej miery daňoví poplatníci prostredníctvom regresívnych daní v podobe nepriamych spotrebných daní. To sú daňoví poplatníci, z ktorých stále väčšina nemá vysokoškolské vzdelanie. Napriek tomu sa musia skladať svojim spoluobčanom v lepšom prípade na päť rokov investície do ich kariéry. V horšom prípade na päť rokov predĺženej bezstarostnej mladosti.

HN, 19.5. 2021

Kol'ko by stál deň voľna pre matky?

Martin Vlachynský

Inštitút INESS od roku 2019 prevádzkuje a pravidelne aktualizuje kalkulačku nákladov na zamestnancov cenazamestnanca.sk. Táto kalkulačka využíva unikátny prepočet nákladov na reálne odpracované dni zamestnanca, preto pomocou nej môžeme jednoducho vypočítať dopady rôznych nápadov na cenu práce.

Medzi tie najnovšie môžeme zaradiť aj povinný dodatočný deň pracovného voľna mesačne pre pracujúce matky (rodičov?). Pomocou cenazamestnanca.sk porovnáme náklady na modelovú zamestnankyňu v službách bez detí a s deťmi po reforme.

Zamestnankyňa v administratíve (žiadna práca nadčas, ani cez víkendy, či cez sviatkov) vo veku 32 rokov má zmluvnú (hrubú) mzdu 1 200 eur. Skutočný náklad zamestnávateľa na odpracovaný človekomesiac tejto zamestnankyne dosahuje 2012 eur. Tá istá zamestnankyňa s deťmi dnes stojí zamestnávateľa o 46 eur (+2,3 %) mesačne viac. Spôsobuje to dodatočný týždeň plateného voľna pre mladých rodičov, uzákonený od roku 2020. V prípade zavedenia dodatočných 12 voľných dní ročne by modelová zamestnankyňa zdražela o ďalších 123 eur (+6 %) mesačne.

Mladá modelová zamestnankyňa s deťmi by po tejto zmene bola pre zamestnávateľov drahšia o 169 eur v porovnaní so zamestnankyňou bez detí. Zamestnávateľ by na jej odpracovanú hodinu musel vynaložiť o 8,4 % viac nákladov ako na zamestnankyňu bez detí.

Tento návrh je typickým príkladom nezamýšľaných dôsledkov v ekonómii. **Zdanlivo „bezplatný“ darček pre voličky (a voličov?) v skutočnosti znamená významné zhoršenie ich pozície na trhu práce.** Motivácia zamestnávateľov vyberať si spomedzi uchádzačov existujúce alebo potenciálne matky sa zavedením tejto zmeny zníži. Riešením nie je ani prenos nákladov na štát. Vláda si práve pre deficitnú Sociálnu poisťovňu vypýtala ďalšie zdroje za 100 mil. eur, nová „dovolenková“ dávka by jej deficit prehĺbila minimálne v dvojnásobnej sume. Bolo by to ďalšie posunutie štafetového kolíka v rozpočtových pretekoch ku dnu.

Rodinná politika na Slovensku potrebuje skutočné reformy v podobe flexibilnejšieho zákonníka práce, nižšieho daňovo odvodového zaťaženia práce (napr. práce na dohodu), či väčšej flexibility pri vytváraní škôlok a detských klubov. Slovenské matky môžu čerpať jednu z najdlhších rodičovských dovolení na svete, napriek tomu je pôrodnosť na Slovensku nízka. Pridávanie ďalších voľných dní na úkor kariérneho postavenia žien túto situáciu sotva zmení.

Ako funguje kalkulačka cenazamestnanca.sk:

Kalkulačka na základe vstupov používateľa zráta celkové výdavky zamestnávateľa na zamestnanca – mzdu, dane a odvody, príplatky ku mzde, 13. a 14. mzdu, ale aj príspevok na stravu, sociálny fond, či rekreačné poukazy. Kalkulačka berie do úvahy aj reálne odpracovaný čas, preto odrátava dovolenky, práceneschopnosť, či návštevy lekára. Výsledkom je náklad na človekomesiac a človekohodinu – náklad na zamestnancom reálne odpracovaný mesiac, či hodinu. Od aktualizácie v máji 2021 kalkulačka umožňuje aj kalkuláciu podľa typu prevádzky – 1,2 a 3-smenná. Typ prevádzky totiž ovplyvňuje počet riadnych hodín odpracovaných za týždeň (37,5 hodín pri 3-smennej a 38,75 hodín pri 2-smennej).

HN, 24.6. 2021

KALKULAČKA PRINCÍP O STRÁNKE VIDEÁ PARTNERI AKTUÁLNE O MZDÁCH

Kol'ko stojí reálne odpracovaná hodina zamestnanca?

Ukázkový profil zamestnanca

Meno zamestnanca
Július Pracovitý

Platové údaje

Hrubý mesačný plat zamestnanca*

0 €

13. plat

0 €

14. plat

0 €

Hrubá ročná hodnota benefitov

0 €

Nové publikácie

Ekonomická analýza Zákona o digitálnych trhoch

Európska komisia predstavila návrh Zákona o digitálnych trhoch (The Digital Markets Act - DMA). Jeho cieľom je vytvoriť spravodlivé a konkurencieschopné digitálne trhy v EÚ. Tento cieľ chce dosiahnuť zavedením nových ex ante regulácií, ktoré sa budú automaticky vzťahovať na tzv. „strážcov“ (gatekeepers). „Strážcami“ majú byť veľké internetové platformy, ktoré splnia vybrané veľkostné kritéria.

V novej publikácii s názvom [Economic Analysis of Digital Markets Act](#) (Ekonomická analýza Zákona o digitálnych trhoch), ktorú INESS pripravil v spolupráci s 3 zahraničnými think tankmi (CETA z Českej republiky, LFMI z Litvy a IME z Bulharska, poukazujeme na nedostatky DMA a upozorňujeme na možné nezamýšľané dôsledky tejto regulácie. Okrem toho navrhujeme aj spôsob, ako upraviť navrhovaný postup regulovania internetových spoločností.

Medzi hlavné nedostatky patrí samotná definícia „strážcov“. Tí v skutočnosti nemajú dominantné postavenie v rámci ekonomiky ako celku. Aj v rámci digitálnych služieb prebieha intenzívny konkurenčný boj medzi platformami navzájom a zároveň je ich pozícia na trhu neustále konfrontovaná novými inovátormi.

Jediný priestor, kde majú strážcovia možnosť ovplyvňovať pravidlá hry, je na ich vlastnej platforme. Tam síce majú plnú

kontrolu nad nastavením podmienok pre užívateľov, no nemajú žiadnu motiváciu nastavovať ich nevýhodne. Najlepšie je to vidieť pri rôznych praktikách, ktoré návrh DMA obmedzuje alebo priamo zakazuje.

V štúdií ukazujeme, že tieto obchodné praktiky sú overené časom a v offline svete ich legítimne využívajú mnohé spoločnosti. Okrem toho existuje v odbornej literatúre množstvo ekonomických vysvetlení, prečo tieto obchodné praktiky nie sú prejavom proti konkurenčného správania sa, ale prinášajú zvýšený blahobyt pre konečných aj obchodných užívateľov platformy.

Preto v rámci DMA odporúčame prehodnotiť centralizáciu a automatickosť celého procesu identifikovania „strážcov“ a jednotlivých zakázaných obchodných praktík. Z pohľadu regiónu CEE je dôležité zachovať dynamický prvok konkurencie. To je možné dosiahnuť tým, že v DMA bude nahradený statický a ex ante prístup polycentrickým prístupom, kde sú do rozhodovania zapojené aj kapacity z členských štátov a existuje otvorený regulačný dialóg, do ktorého sa majú možnosť zapájať aj samotné internetové spoločnosti.

Ako PDF v angličtine si ju môžete voľne [stiahnuť tu](#).

Tému sa autor analýzy Róbert Chovanculiak venoval spolu s Martinom Vlachynským aj [vo vlogu #NaVršku](#):

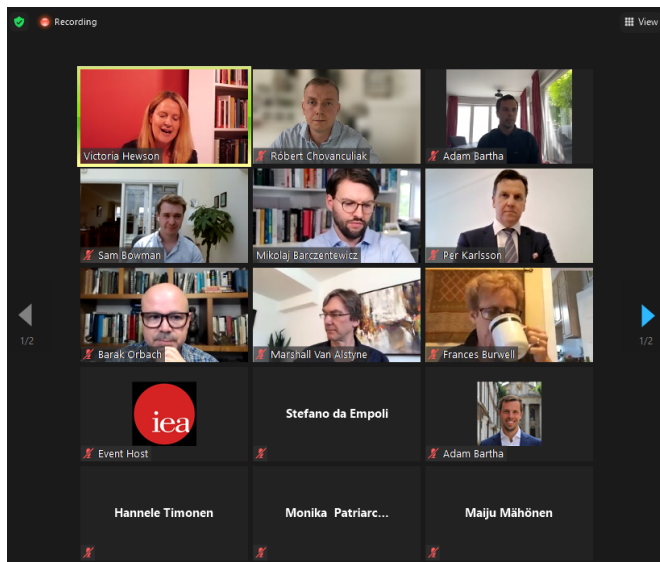

Podujatia

Diskusný panel k DMA

23. 06. 2021 sa analytik INESS Róbert Chovanculiak zúčastnil odbornej diskusie organizovanej [Institute of Economic Affairs](#) (IEA) na tému: Competing for consumers: What is the value of online platforms? (Konkurencia o zákazníkov: Aká je hodnota online platforiem?). Na diskusii prezentoval novú publikáciu [Economic analysis of Digital Markets Act](#) (Ekonomická analýza zákona o digitálnych trhoch, ktorú popisujeme vyššie).

Okrem toho sa v diskusii riešilo ako DMA môže ovplyvniť konkurencieschopnosť EÚ, nové inovácie a blahobyt spotrebiteľov. Dôležitou otázkou bolo, ako upraviť návrh regulácie tak, aby namiesto statického pohľadu zohľadňoval dynamickú stránku konkurencie.

V tohtoročnej Ekonomickej olympiáde zvíťazil ... Daniel Baňár z Gymnázia v Nových Zámkoch

Aj napriek nepriaznivej situácii vyvolanej pandémie COVID-19 a pandemickým obmedzeniam sa tento rok uskutočnil **štvrtý ročník Ekonomickej olympiády**, prvej komplexnej celoslovenskej súťaže z ekonómie a financií pre stredoškolákov. Tento rok sa do nej zapojil **rekordný počet stredoškolákov z celého Slovenska**.

V priestoroch hotela Devín v Bratislave sa **v stredu, 23. júna 2021 konalo celoslovenské finále štvrtého ročníka olympiády**. Projekt, ktorý umožňuje stredoškolákovi porovnať si úroveň svojej ekonomickej a finančnej gramotnosti, organizuje INESS - Inštitút ekonomických a spoločenských analýz v spolupráci s českým Inštitutom ekonomického vzdelávania (INEV).

O postup do finále sa na začiatku uchádzalo 8 500 talentovaných stredoškolákov. V porovnaní s minulým rokom **sa celkový počet zúčastnených zvýšil o 2 000 študentov**. Finálovému kolu predchádzalo úspešné absolvovanie vstupného školského kola, z ktorého sa do krajského kola kvalifikovalo 349 súťažiacich. Tohtoročné krajské testovanie sa výnimočne prenieslo do virtuálneho sveta. O to príjemnejšie bolo osobné stretnutie **top 50 súťažiacich v celoslovenskom finále**, ktorí preukázali najlepší prehľad a analytické myslenie.

Prvou časťou celoslovenského finále bol **60-minútový test** zameraný na aktuálne ekonomické problémy, ktoré vplyvajú na náš každodenný život. Súťažiaci analyzovali ponuku a dopyt na trhu krátkodobého a dlhodobého ubytovania počas pandémie, riziká súčasného dôchodkového systému na Slovensku a ich možné riešenia či nominálne výnosy a riziká investícií do nehnuteľnosti a podielového fondu.

Desiatka najlepších študentov postúpila **do ústneho kola**, v ktorom svoje vedomosti obhajovali a argumentovali pred odbornou porotou. Jej členmi boli odborníci z akademickej obce, súkromného a neziskového sektora: Richard Kališ (Ekonomická univerzita v Bratislave), Miriama Letovanec (ekonomická analytička), Štefan Máj (Nadácia Slovenskej sporiteľne), Martin Vlachynský (INESS) a Martin Šuster (Národná banka Slovenska).

Riaditeľka Ekonomickej olympiády, Monika Budzák: „Súťažiaci v Ekonomickej olympiáde napriek mladému veku ukázali výnimočné ekonomické vedomosti a kritické myslenie. Sme radi, že odozvy na súťaž sú priaznivé a aj vďaka našej súťaži dokážeme motivovať mladých ľudí k ďalšiemu štúdiu ekonómie.“

Celoslovenské finále bolo sprevádzané zaujímavým programom vo forme **prednášok a diskusií** na rôzne aktuálne ekonomické témy. Pre pedagógov bola pripravená prednáška analytika INESS Radovana Ďuranu: „Dane, deficit a vaše platy po korone“. Poobedňajší program tvorila prednáška Juraja Karpiša, autora bestsellera „Zlé peniaze – sprievodca krízou“. V prednáške „**Ako šetriť a investovať na strednej?**“ predstavil spôsoby, ktorými môže človek v mladom veku efektívne začať šetriť a investovať.

Po záverečnom hodnotení porota určila výsledné poradie všetkých desiatich finalistov Ekonomickej olympiády.

Tretie miesto zaujal Šimon Pekár z Bilingválneho gymnázia Milana Hodžu v Sučanoch, druhé miesto získal Matej Sova zo Školy pre mimoriadne nadané deti a Gymnázia v Bratislave a absolútnym víťazom štvrtého ročníka Ekonomickej olympiády sa stal Daniel Baňár z Gymnázia Nové Zámky.

Súťažiacim gratulovali organizátori, partneri projektu a tiež členovia odbornej komisie. Vďaka sponzorom sa najúspešnejšia trojica finalistov môže tešiť z hodnotných cien, ktorými boli čítačka elektronických kníh, mobilný telefón a notebook.

„Ekonomika na našej škole nie je až taká dobrá, tento úspech je zásluha mojej pani profesorky, ktorá sa nám venuje a pripravuje nás. A vlastne ma ani neučí, máme s ňou krúžok, čiže toto je aj jej zásluha, a samozrejme ja aj spolu s priateľkou sa snažíme vo svojom voľnom čase študovať ekonomiu, keďže nás to veľmi baví.“ - odkázal víťaz tohtoročnej Ekonomickej olympiády Daniel Baňár.

„Ekonomická olympiáda mi dala super zážitok a možnosť testovať svoj posun. Zároveň som strašne vďačný a rád za obsah, ktorý INESS tvorí.“ - vyjadril sa ďalší zo súťažiacich v dotazníku.

Ako aj po minulé roky, tak aj tento rok ukázal, že na Slovensku máme obrovské množstvo mladých ekonomických talentov, o ktorých budeme v budúcnosti ešte veľa počuť. Pevne veríme, že aj budúci rok Ekonomická olympiáda vzbudí záujem u tisícok mladých Slovákov a Sloveniek.

Ekonomickú olympiádu by sme nemohli organizovať bez podpory našich partnerov, ktorým srdečne ďakujeme: Slovenská banková asociácia, Slovenská asociácia poisťovní, Nadácia Slovenskej sporiteľne, Nadácia Tatra banky, Nadácia EPH, Martinus, Nexteria, Startitup, týždenník Trend, Slovenská ekonomická spoločnosť, Inštitút ekonomického vzdelávania (INEV), Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta Managementu Univerzity Komenského, Fakulta sociálnych vied UCM v Trnave, Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov, Fakulta ekonomiky a manažmentu SPU v Nitre, Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, UNIZA, Fakulta Manažmentu PU, Ekonomická fakulta, TUKE a CEVRO Institut.

Reportáž z finálového dňa vám prinášame v podobe podcastu **#INESSnaDNES**.

V tomto [špeciálnom diele](#) sa na celý projekt Ekonomickej olympiády sa budete mať možnosť pozrieť nie len z pohľadu mladých nádejných ekonómov – súťažiacich, ale aj z pohľadu učiteľov, hodnotiacej komisie a organizátorov.

Spoznáte priebeh súťaže, typ otázok, ktoré jednotlivé testy obsahujú, témy prednášok, ktoré boli súčasťou finálového kola, ale aj aktuálne pocity finalistov, a tiež ich dojmy zo súťaže celkovo

EduFest 2021

19.06. 2021 sa uskutočnil tretí ročník EduFestu v Hideparku v Nitre. Diskusie sa za INESS zúčastnil analytik Róbert Chovanculiak. Spolu s ním diskutovali aj Juraj Hipš, Juraj Mazák, a Kristína Domáňová.

Témou EduFestu bolo prebrať možnosti reformy vzdelávania na Slovensku a zhodnotiť akú rolu v ňom majú hrať alternatívne školy a prístupy k vzdelávaniu.

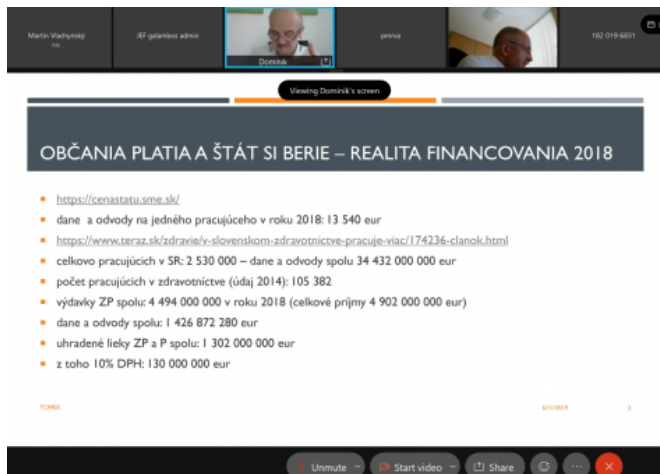
Cieľom diskusie rovnako bolo rozšíriť povedomie o existujúcich spôsoboch a možnostiach vzdelávania detí v slobodnom a demokratickom prostredí.

INESS na júnovom Market Access

Analytik INESS Martin Vlachynský sa zúčastnil už tradičného podujatia Market Access pod záštitou AOPP.

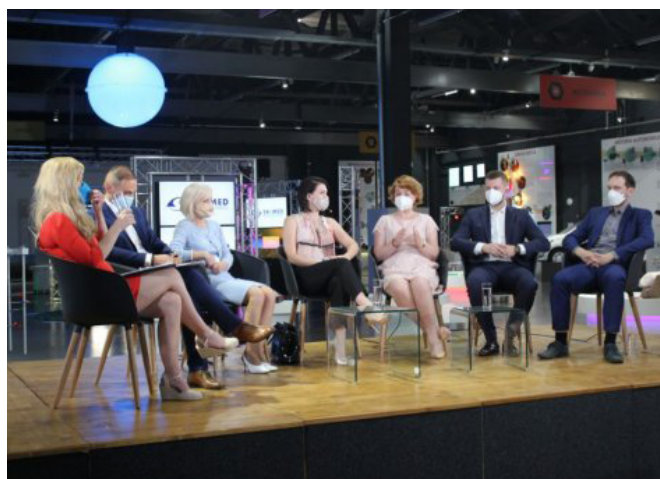
Podujatie sa odohralo 29. júna v online prostredí platformy Webex. Témou prednášky Martin Vlachynského bola premena pacienta na spotrebiteľa a reakcia investorov na tento posun.

INESS na konferencii SK+MED 2021

Vo štvrtok 10 júna sa v zážitkovom centre vedy Aurélium odohrala výročná konferencia asociácie dodávateľov zdravotníckych pomôcok SK+MED.

Témami podujatia boli Plán obnovy a investície, do zdravotníctva, slovenský pacient a jeho cesta v systéme zdravotnej starostlivosti, medicínske inovácie a ich miesto v slovenskom zdravotníctve. V paneli Vízia slovenského zdravotníctva na roky 2021-24 sa objavil okrem zástupcu INESS Martina Vlachynského aj riaditeľka Rooseveltovej nemocnice Miriam Lapuníková, predsedníčka zdravotníckeho výboru NRSR Janka Bittó Cigániková, Jana Adamcová z SK+ MED a Adrián Stano z Ministerstva financií.

TÝŽDEŇ S INESS

Nadalej pokračujeme aj so zasielaním nového newslettera Týždeň s INESS. Ak chcete aj vy dostávať tento stručný týždenný prehľad našich reakcií na aktuálne témy, [kliknite sem](#). Následne si podľa jednoduchých inštrukcií aktualizujte svoje preferencie v odbere našich emailov. Alebo nám len napíšte na lydia.jakubjakova@iness.sk a my vás do zoznamu zaradíme sami. Samozrejmosťou je aj jednoduché odhlásenie v prípade, že vás náš newsletter nechytí za srdce.

INESS publikácie

V novej publikácii s názvom **Economic Analysis of Digital Markets Act** poukazujeme na nedostatky DMA a upozorňujeme na možné nezamýšľané dôsledky tejto regulácie. Okrem toho navrhujeme aj spôsob, ako upraviť navrhovaný postup regulovania internetových spoločností

V roku 2021 sa opäť rozohorela debata na tému daňového zaťaženia živnostníkov. V publikácii upozorňujeme na to, že odmena živnostníka má dve ekonomické zložky – podnikateľskú odmenu (zisk) a odmenu za prácu. Preto nemá zmysel porovnávať zdanenie týchto dvoch činností. My nemáme problém nízko zdanených živnostníkov, ale vysoko zdanených zamestnancov.

V roku 2018 bola príjmová nerovnosť na Slovensku najnižšia v EÚ. I napriek tomu v prieskume Slováci odpovedajú, že príjmové rozdiely sú veľké a vláda by ich mala opatreniami znižovať. V publikácii upozorňujeme, že nerovnosť príjmov je žiadúci stav a problémom je práve snaha o vymáhanie rovnosti. Pozornosť tak treba venovať nadmernej nerovnosti príjmov a sociálnej mobilite.

Next Generation EU, ľudovo známy ako „balík obnovy“ je 750-miliardový program Európskej únie, pripravený v súvislosti s pandemiou. V publikácii **Next Generation EU - Prečo sa báť balíka obnovy** vysvetľujeme dôvody, prečo tento program považujeme za ekonomicky nešťastný a ohrozujúci prosperitu krajín EÚ v budúcnosti.

Štátne podniky často narušajú konkurenciu a ich prítomnosť znižuje výkonnosť celého odvetvia. Napriek tomu sú u verejnosti populárne. Problematiku výkonnosti štátnych podnikov, dopad historickej privatizácie ako aj návrh na novú vlnu privatizácie detailne rozoberáme v novej publikácii **Privatizácia 3.0**.

Dnešná takzvaná hrubá mzda je v skutočnosti len „polohrubá“. Chýbajú v nej totiž odvody platené zamestnávateľom, čo vytvára skryté odvodové bremeno. Prečo je to tak a čo s tým sa dočítate v publikácii **Polohrubá mzda vytvára daňovo-odvodový guláš**.

INESS knihy

Kniha **Zlé peniaze** od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnávať. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku zlepenniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Medzinárodne oceňovaná učebnica **Ekonomia** v 31 hodinách reflektuje aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl. Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách.

RÓBERT CHOVANCULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA

Kniha **Pokrok bez povolenia** je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvý kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrokbezpovolenia.sk

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.